

Vlaams
Parlement

vergadering **C97**
zittingsjaar 2018-2019

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese
Aangelegenheden, Internationale Samenwerking,
Toerisme en Onroerend Erfgoed

van 12 februari 2019

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Jean-Jacques De Gucht aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de meerwaarde van historische kaarten – 449 (2018-2019)	4
VRAAG OM UITLEG van Bart Caron aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de opheffing van de bescherming van de kolenwasserijen van Beringen – 467 (2018-2019)	6
VRAAG OM UITLEG van Jean-Jacques De Gucht aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de ontwikkeling van het merk Open Monumenten – 518 (2018-2019)	15
VRAAG OM UITLEG van Jean-Jacques De Gucht aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de zesde oproep voor de aanvraag van een haalbaarheidsonderzoek over de herbestemming van parochiekerken – 622 (2018-2019)	19
VRAAG OM UITLEG van Bart Dochy aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over initiatieven van de Vlaamse overheid rond de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog (WO I) – 643 (2018-2019)	25
VRAAG OM UITLEG van Manuela Van Werde aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over onroerend-erfgoedgemeenten – 684 (2018-2019)	29
VRAAG OM UITLEG van Jean-Jacques De Gucht aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over het spanningsveld tussen oude sociale woningen, hun kostprijs en hun erfgoedwaarde – 706 (2018-2019)	33
VRAAG OM UITLEG van Tine Soens aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over ontwikkelingssamenwerking, wat de wisselwerking tussen onderwijs en klimaatverandering betreft – 645 (2018-2019)	39
VRAAG OM UITLEG van Wouter Vanbesien aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over het opzeggen van het INF-verdrag (intermediate nuclear forces) door Rusland en Amerika – 714 (2018-2019)	42

VRAAG OM UITLEG van Bart Dochy aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de gevolgen van een harde brexit voor de Vlaamse visserijsector
– 686 (2018-2019)

45

VRAAG OM UITLEG van Jean-Jacques De Gucht aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de meerwaarde van historische kaarten – 449 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Minister-president, wateroverlast bestrijden met behulp van middeleeuwse kaarten: het klinkt in eerste instantie nogal bizar, maar als je erover nadenkt, is het een vrij logisch gegeven. In Nederland passen ze dat al langer toe. Daar zijn specialisten in watererfgoed van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed aan de slag gegaan met de historische kaarten van Jacob van Deventer. Zeker in verband met onze klimaatproblemen zouden dergelijke kaarten wel eens interessante informatie kunnen bevatten.

Het merendeel van onze steden en watersystemen is in de middeleeuwen ontstaan. Ik kan daarvan getuigen. Sinds kort ben ik schepen van Openbare Werken in Aalst. En inderdaad, een heel groot deel van ons rioleringsstelsel is gebaseerd op oude waterwegen en riolen.

Vanzelfsprekend is er sindsdien veel veranderd: wegen zijn verlegd, waterlopen werden gedempt – heel veel waterlopen jammer genoeg – of overbouwd, vestingwerken vernield en de naoorlogse wederopbouw leidde tot grote ruimtelijke veranderingen. Van oudsher speelden de bodem en het water echter een grote rol in de te maken keuzes. Doordat we technisch steeds meer kunnen, lijken we deze verbinding met de ondergrond paradoxaal genoeg steeds meer te verliezen. In verstedelijkte gebieden leidt dat meer en meer tot wateroverlast.

Toch spelen oude systemen nog steeds een rol van betekenis. Kennis over het verleden biedt dan ook zowel inzicht in het watersysteem als aanknopingspunten voor mogelijke oplossingen in de strijd tegen de klimaatopwarming.

Nederlandse gemeenten zijn momenteel volop aan de slag met de klimaatstress-test. Hiermee brengen zij de kwetsbare locaties in beeld als het gaat om wateroverlast, hitte, droogte en overstromingsgevaar. Door historische kaarten op Google Maps te leggen kunnen we immers zien waar die vergeten grachten, greppels, sloten en beken liggen. Onder druk van de verstedelijking werden er immers veel dichtgegooid, zoals reeds aangehaald.

Minister, bent u op de hoogte van deze ontwikkeling? Zo ja, werd er reeds contact gemaakt met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed?

Kan dit volgens u ook zijn nut hebben voor Vlaanderen?

Op welke manier worden historische kaarten of andere cultuurhistorische zaken in Vlaanderen reeds als kennisbron gebruikt?

Ik wil nog even meegeven dat ik in Aalst ook al heb gevraagd in welke mate het mogelijk is om op basis van de oude waterlopen uit te zoeken waar er zich problemen voordoen, waar we, bij eventuele komende werken, kunnen gebruikmaken van die oude kaarten om wateroverlast te vermijden en waar we de oude waterlopen mogelijk kunnen opengooien. Het is vandaag in Vlaanderen ook al de bedoeling om de grachten op een andere manier te benaderen dan men in het verleden heeft gedaan.

De voorzitter: Collega, wat Aalst betreft, stel ik voor dat u zich richt tot de schepen van Erfgoed. *(Gelach)*

Wat de Vlaamse problematiek betreft, geef ik graag het woord aan de minister-president.

Minister-president Bourgois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgois: We kunnen anders even wachten totdat er in Aalst een onderonsje heeft kunnen plaatsvinden.

Mijnheer De Gucht, ja, zowel ik als mijn administratie zijn op de hoogte van die ontwikkeling. Er zijn zelfs structurele contacten met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, zowel op beleidsniveau als op individueel niveau. Afgelopen jaar vond er onder andere een uitwisseling plaats tussen de landschapsteams van het agentschap en de Rijksdienst waarbij het thema historische cartografie is besproken.

Er heeft ook een werkconferentie plaatsgevonden: 'Nederland veranderd/t: erfgoed in de leefomgeving'. Op 3 december 2018 werden de resultaten van het onderzoek besproken tijdens een sessie waaraan ook een delegatie van het agentschap Onroerend Erfgoed deelnam.

Het gebruik van historische kaarten heeft in Vlaanderen zijn nut al bewezen. Het is een standaardtoepassing in de erfgoedsector, zoals beschreven door het agentschap Onroerend Erfgoed in de inventarismethodologie.

Het agentschap paste deze methode jaren geleden al toe op gebieden uit het Sigmapijn die toen tot overstromingsgebieden zouden worden omgevormd. Daarbij werden 17de-eeuwse en 18de-eeuwse kaartboeken uit archieven gebruikt, aangevuld met historisch-topografische kaarten uit de 19de en 20ste eeuw, om, onder andere, oude dijkdoorbraken te lokaliseren. Die plaatsen worden beschouwd als potentieel zwakke schakels in de op te richten Sigmadijken. Het doel van dit onderzoek is deze kennis in de inrichtingsplannen voor de Sigmagebieden op te nemen.

Ook in de toekomst zal dit type onderzoek zowel voor de Sigmagebieden als voor de ruimtelijke planning worden voortgezet, bijvoorbeeld als voorbereiding op de 'groen-blauwe dooradering' van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Ik geef graag mee dat de overigens schitterende kaarten van Jacob van Deventer – die man heeft trouwens in Leuven gestudeerd, de Nederlanden waren toen nog één – alleen betrekking hebben op de stedelijke gebieden. Hij heeft atlanten gemaakt van de stedelijke gebieden en ze zijn dus minder geschikt voor de traditioneel overstromingsgevoelige gebieden in de Vlaamse riviervalleien.

Het agentschap Onroerend Erfgoed gebruikt historische kaarten, zowel analoog, door ze te vergelijken met de actuele situaties, als digitaal, door ze onder te leggen bij geografische informatiesystemen.

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Minister, ik dank u voor uw antwoord.

De kaarten van de stedelijke gebieden kunnen interessant zijn om op een juiste manier om te gaan met de hittegebieden in de steden.

Toen we vorig jaar de wijzigingen aan het Onroerenderfgoeddecreet aanbrachten, hield dat eigenlijk ook een betoog in om vaker gebruik te maken van historische kaarten.

U herinnert zich dat wellicht nog. Voor archeologiegemeenten konden er vrijstellingen zijn voor bepaalde gebieden als men er de historische kaarten over

legde. Kunt u mij enig idee geven in hoeverre men al aan de vraag van die erfgoedgemeenten is tegemoetgekomen? Zijn er vorderingen gemaakt op gemeentelijk vlak? Hebt u daar een zicht op?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Het gaat gestaag vooruit, maar ik kan u niet zeggen op welk percentage dit nu ligt of welke gebieden erbij zijn gekomen. Ik heb recent nog een antwoord gegeven op een vraag over het percentage. Ik durf het nu niet van buiten te zeggen, maar er wordt gestaag werk van gemaakt. Ik kan u het antwoord schriftelijk bezorgen zodat ik u het exacte percentage kan geven en eventueel ook de gebieden waar men ermee bezig is.

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Ik zal u de vraag schriftelijk doorsturen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Bart Caron aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de opheffing van de bescherming van de kolenwasserijen van Beringen – 467 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Voorzitter, minister-president, collega's, in 1994, kort na het sluiten van de Limburgse koolmijnen, werd de mijnsite van Beringen beschermd als waardevol industrieel erfgoed. De beheerder van de site, be-MINE, diende in 2013 een aanvraag in om drie van de vier kolenwasserijen te mogen slopen. Ze pasten immers niet in het totaalbeeld van de reconversie van het terrein tot een recreatief-toeristische trekpleister.

Sinds 1994 heeft de Limburgse Reconvertiemaatschappij (LRM) nooit een ernstige voorstudie gedaan over een mogelijke herbestemming van de kolenwasserij. Men bleef zich altijd baseren op een architectuurnota van de intussen overleden architect Bernard Lambert, een West-Vlaming, denk ik. Hij stelde dat, in het kader van de herbestemming van het complex, het gebouw kolenwasserij 1 een minder uniek deel van het geheel was en dat daarvoor een eventueel vervangende nieuwbouw in overweging kon worden genomen. Dat was in 1994.

Minister-president, er bestaat geen enkele studie, geen kostenberekening en vooral geen herbestemmingsstudie van de kolenwasserijen. Ik heb het over de periode 1994 tot vandaag, bijna 25 jaar. In het masterplan van be-MINE staat op de plaats van dit unieke en beeldbepalende gebouwencomplex een parking ingetekend.

Het agentschap Onroerend Erfgoed gaf in 2013 een negatief advies op de vraag tot afbraak omdat het geheel van de wasserijen beeldbepalend en representatief is voor de mijnsite en bovendien uniek in Vlaanderen en omstreken – dat weet u zeer goed. Als ook toen al bevoegde minister volgde u het advies van uw diensten en handhaafde de bescherming. U liet weten dat u een doordachte overweging van alle elementen in dit complexe dossier had gemaakt en dat u op basis daarvan beslist had niet in te gaan op de vraag tot declassering.

Net voor Kerstmis 2018 kwam het dossier opnieuw op de regeringstafel te liggen en werd er een beslissing genomen die haaks staat op deze van vijf jaar eerder.

De bescherming van wasserijen 1 en 3 werd opgeheven. U beargumenteerde de beslissing als volgt: "De erfgoedwaarden van kolenwasserij 1 zijn onherstelbaar aangetast" en "Het behoud van kolenwasserij 3 is onmogelijk, gezien de bouwtechnische staat en de bijzonder hoge instandhoudingskosten."

Minister-president, u weet zo goed als ik dat het declasseren van een gebouw een definitief verlies van erfgoedwaarde zal veroorzaken. U weet heel goed dat het behoud van de integrale mijnsite van belang is, zowel op Vlaams als op Europees niveau, en zoals het bovendien ook in 1994 op die manier is beargumenteerd in het Beschermingsbesluit. LRM en be-MINE wisten dus heel goed waar ze aan toe waren. Overigens is declasseren of het wegnemen van de bescherming in strijd met het Onroerend Erfgoeddecreet zelf. Men kan niet declasseren op basis van financiële argumenten, bijvoorbeeld omdat de kostprijs voor restauratie te hoog zou zijn. In die zin is de demarche van u en van het agentschap eigenlijk verdacht, zeker omdat de Raad voor Vergunningsbetwistingen een sloopvergunning van kolenwasserij 1 die door LRM werd gevraagd op basis van micro-economische argumenten heeft geschorst.

Minister-president, het is exemplarisch. Als er een declassering wordt toegevoegd, betekent dit dat elk beschermd monument in Vlaanderen vogelvrij is en dat een ontwikkelaar ermee kan doen wat hij wil. Overigens wil ik ervoor pleiten dat als er een vorm van duurzaam beleid moet zijn, het toch het erfgoedbeleid zou moeten zijn. Dossiervorming en visievorming over erfgoed zouden niet alleen legislaturen moeten overschrijden maar generaties.

In Limburg is er een sterk draagvlak. Niet alleen vzw Het Vervolg maar ook anderen ijveren voor het behoud van het mijnpatrimonium en zien alvast geen reden voor de U-bocht in dit dossier. De voorbije vijf jaar zijn er geen elementen veranderd. Het gaat om zware, industriële architectuur die er over vijf jaar en zelfs over vijftig jaar nog zal staan, ook al doe je er niets aan.

De sloop van het laatste wasserijcomplex, dat in Europa en in de wereld overigens vrij uniek is, zou echt een onherroepelijke vermindering van het geheel vormen. Dit lijkt me niet te verantwoorden, zeker niet op basis van de instandhoudingskosten. Die kosten zouden net een argument moeten zijn om in extra budgetten te voorzien. Dat kan misschien door middel van een bijzonder project. Het gaat dan om een meerjarig project dat stapsgewijs wordt uitgevoerd, zoals dat ook voor andere grote projecten in Vlaanderen mogelijk wordt gemaakt.

De problematiek van de instandhouding is trouwens ook de verantwoordelijkheid van de LRM. De LRM is al 25 jaar eigenaar van het pand en heeft er geen fluit aan gedaan. Het is een vorm van verwaarlozing die nu door de declassering van het gebouw wordt gelegitimeerd.

Ik heb me de voorbije weken stevig verdiept in de bescherming van het mijnpatrimonium. Ik zal niet ontkennen dat een aantal goede zaken zijn gerealiseerd, maar we kunnen moeilijk zeggen dat de LRM een totaalvisie op de toekomst van het mijnpatrimonium heeft. Is er een samenhangend ruimtelijk-economisch beleid voor Limburg dat op de typische kracht van dat unieke patrimonium is gebaseerd? Is het mijnpatrimonium net geen grote troef voor de provincie? Hoe ver staat het strategisch project Kolenspoor, dat destijds door de Vlaamse overheid werd geïnitieerd? Hoe staat het met de erkenning als werelderfgoed door de Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO)?

Dit dossier is niet door de Vlaamse overheid, maar door het werkveld in Limburg geïnitieerd. Het is de bedoeling het hele mijnpatrimonium of, om preciezer te zijn, het oostelijke mijngebied als werlderfgoed te laten klasseren. Die vraag wordt nu ernstig gehypothekeerd door de sloop van de kolenwasserijen in Beringen.

Minister-president, er is behoefte aan een consequent beleid, aan visievorming en aan eenduidigheid bij de LRM en bij de Vlaamse overheid, waar daarenboven al een langere periode dezelfde minister bevoegd is. Ik zou u hierover dan ook enkele vragen willen stellen.

Welke nieuwe inzichten hebt u opgedaan om tot een compleet andere beslissing dan in 2013 te komen? Welke instandhoudingswerken zijn de voorbije decennia en, meer specifiek, de voorbije vijf jaar aan de wasserijen uitgevoerd? Hebben uw diensten de bouwfysische toestand van de gebouwen gemonitord? Is in verband met het onderhoud nalatigheid vastgesteld? Waardoor is de erfgoedwaarde van de kolenwasserijen onherstelbaar aangetast? Hoe was die aantasting mogelijk in een beschermde context? Eigenlijk kan dat niet. In welke mate heeft het voornemen van een private partner in verband met een financiële input voor de instandhouding en de herbestemming van de overblijvende wasserijen een rol gespeeld in de beslissing de bescherming van het geheel op te heffen? Schept u hiermee geen precedent, waarbij de bescherming als het ware kan worden afgekocht?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, ik verwijs in de eerste plaats naar de zeer recente vraag om uitleg van de heer Moyaers over de kosten, de uitgevoerde studies en de ontwikkelde totaalvisie op deze site. Ik heb toen ook al verwezen naar de bouwhistorische studie van het architectenbureau Lambert-Vancoppenolle uit de periode 2002-2004.

Mijnheer Caron, u hebt naar het oorspronkelijk beschermingsbesluit verwezen. Volgens u bevat dit besluit een uitvoerige motivering, maar ik zie dat niet zo. Ik zie veeleer een zeer korte motivering die niet in detail treedt. Die studie was toen de eerste studie die de gebouwen aan hun erfgoedwaarde heeft getoetst en die is ingegaan op een mogelijke herbestemming, op de bouwfysische staat en op de invloed van dit alles op het financieel plan.

Op basis daarvan heeft Be-Mine een masterplan voor de mijnsite opgesteld. Het oorspronkelijke plan hield niet het behoud van de vier kolenwasserijen in. Er zouden slechts drie kolenwasserijen worden behouden. Kolenwasserij 2 zou integraal worden bewaard en in het mijnmuseum worden geïntegreerd. Mits aanpassingen, zouden kolenwasserij 3 en kolenwasserij 4 worden herbestemd. Voor kolenwasserij 1 bevatte het plan een vervangende nieuwbouw die de stabiliteit van de aanleunende wasserijen moest garanderen.

Het architectenbureau Lambert-Vancoppenolle heeft van in het begin gesteld dat kolenwasserij 1 een structureel onsamenhangend en overbelast geheel vormt dat best kan worden gesloopt en kan worden vervangen door een nieuwbouw met een vergelijkbaar gabarit. Uit de bouwhistorische studie blijkt duidelijk dat kolenwasserij 1 niet essentieel is voor de erfgoedwaarde van het kolenwasserijen-complex. In het algemeen kan ik stellen dat er ten gevolge van de onophoudelijke aanpassingen en uitbreidingen van kolenwasserij 1 tussen 1923 en 1982 geen structureel samenhangende of oorspronkelijke uitrusting meer aanwezig is. De installaties, die tussen 1974 en 1983 werden vernieuwd, zijn vrijwel identiek aan de installaties in kolenwasserij 4. Bijgevolg vormt de sloop van kolenwasserij 1 geen wezenlijke aantasting van de erfgoedwaarde van het kolenwasserijen-complex, waardoor de opheffing geen afbreuk doet aan de bescherming van de kolenwasserij in haar geheel. Het productieproces in kolenwasserij 1 blijft afleesbaar in de te behouden kolenwasserij 4.

Toen de Vlaamse Regering op 29 mei 2009 de protocolovereenkomst voor de meerjarenplanning van de herstructurering en de restauratie van de vroegere mijnsite van Beringen ondertekende, ging ze al uit van de afbraak van kolenwasserij 1. Dat was al in 2009. Mijn beslissing om de bescherming van

kolenwasserij 1 op te heffen, heeft dan ook net blijk van continuïteit. Er is geen sprake van een plotse wending in mijn houding ten aanzien van kolenwasserij 1.

Ik wil in dit kader ook nog verwijzen naar het uitvoeringsplan van het Strategisch Actieplan voor Limburg in het Kwadraat (SALK) uit 2013, waarin de sloop van kolenwasserij 1 ook al opgenomen was.

De protocolovereenkomst, die ondertussen trouwens drie keer hernieuwd is, bevat een enorme enveloppe van 23 miljoen euro aan restauratiepremies en dit over een periode van elf jaar. Kolenwasserijen 2, 3 en 4 zouden initieel alle drie bewaard blijven. Dit was ook zo opgenomen in het uitvoeringsplan van het SALK uit 2013. Ik neem aan dat u daarnaar verwijst. Naarmate de ontwikkeling van de mijnsite vorderde, ontstond er ook een beter inzicht met betrekking tot de praktische en financiële haalbaarheid van het behoud van de site.

Zoals hier al dikwijls werd meegedeeld, maakt het kolenwasserijencomplex deel uit van een veel groter en ingewikkeld geheel, dat aanzienlijke beheers- en herbestemmingsuitdagingen met zich meebrengt, en waarin al sinds 2009 op heel grote schaal is geïnvesteerd. Rekening houdend met de financiële haalbaarheid van het beheer van de totale mijnsite in Beringen heeft men gevraagd om de afbakening van de beschermde site aan te passen.

De optie om kolenwasserijen 1 en 3 louter te consolideren om verval te voorkomen, is een moeilijk, zo niet bijna onmogelijk gegeven. De gebouwen zijn niet winddicht en niet waterdicht. Om ze louter te behouden, zijn heel dure ingrepen nodig. De daken moeten worden hersteld, de gevels moeten worden bedekt met polycarbonaatplaten en er moeten stabiliteitswerken uitgevoerd worden. Dan is er nog niets gebeurd met die gebouwen, dan zijn ze enkel nog maar in een 'carcan' gestoken.

Bij het opstellen van het derde addendum bij de meerjarenovereenkomst werd al geschat dat de werken voor het loutere behoud van kolenwasserij 3 samen in totaal 4,8 miljoen euro zouden kosten, terwijl ze initieel begroot waren op 500.000 euro. De gegevens over de raming van de stabilisatiewerken aan kolenwasserij 3 door Koplamp – architecten uit 2014, heb ik al bezorgd als antwoord op een vraag van 7 december 2016. Ondertussen zijn die gegevens al enkele jaren oud en zal de prijs vandaag veel hoger liggen dan 4,8 miljoen euro.

Voor kolenwasserij 1 werd geen berekening gemaakt voor het loutere behoud, maar gezien het grote volume zou de kost eveneens in de vele miljoenen lopen. Het is niet zinvol om dergelijke omvangrijke uitgaven te doen om zo alleen nog maar een optie op een eventuele bestemming in de toekomst open te houden. Het is ook niet uit te sluiten dat we dan binnen tien jaar moeten vaststellen dat er toch gesloopt moet worden en dat er inmiddels miljoenen en miljoenen werden uitgegeven. Dat zou niet van goed bestuur getuigen. Het is dus niet verantwoord om in die omstandigheden, zonder uitzicht op bestemming, louter om te conserveren, 5, 6, misschien wel 7 miljoen euro uit te geven.

Het artikel 6.2.1.3 van het Onroerendergoeddecreet staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. In het geval van be-MINE worden diverse belangen afgewogen in functie van de ontwikkeling van de mijnsite van Beringen over de periode 2015-2020, met name enerzijds de conservatie, restauratie en herbestemming van erfgoed, en anderzijds het ontwikkelen van toeristische en recreatieve projecten en wooncomponenten. Het project zorgt voor de reconversie van een industriële site tot een gebied voor recreatie, wonen, kleinhandel, kantoren en toerisme. Deze ontwikkeling is in het algemeen belang, aangezien ze bijdraagt aan de economische en maatschappelijke heropleving van de regio na het sluiten van de steenkoolmijnen.

Een van de sterke punten van de huidige en toekomstige ontwikkelingen op de site van Beringen, is dat de site nu ontsloten zal worden. De nieuwe ontwikkeling koppelt, bijna dertig jaar na de sluiting van de steenkoolmijn, een gebied van 32 hectare voormalig industriegebied en 100.000 vierkante meter aan mijnpatrimonium weer aan het stedelijk weefsel door een mix van toeristische, recreatieve en woonprojecten. Dat is een ontwikkeling in het algemeen belang.

De oprichting van be-MINE PIT door de provincie Limburg zal ervoor zorgen dat de bezoeker kennis maakt met de werking van de steenkoolmijn. Het verhaal van de steenkoolmijn wordt opnieuw verteld. De steenkoolmijn wordt opengesteld voor het publiek.

Er is op de site van be-MINE geen sprake van verwaarlozing. Het agentschap Onroerend Erfgoed begeleidt de restauratie en herbestemming van de site en behandelt toelatingsaanvragen van de bouwheer en geeft adviezen aan de vergunningverleners voor het uitvoeren van de werken aan de beschermde site. Het agentschap heeft de voorbije jaren geen verwaarlozing vastgesteld op de site die noopte tot handhaving. Zoals ik al aangaf, leverde de bouwheer integendeel al heel wat inspanningen voor de instandhouding en de restauratie van de site.

De visie en de doelstelling van de bescherming en van het oorspronkelijke masterplan blijven dus overeind. Er is een evenwicht tussen behoud, herbestemming, sloop en nieuwbouw. Het volledige productieproces blijft afleesbaar. Mijn beslissing schept dus zeker geen precedent waarbij de gehele of gedeeltelijke opheffing van een bescherming zou kunnen worden 'afgekocht'. Het tegendeel is waar. Er worden tientallen miljoenen geïnvesteerd. Er wordt een ontzettend grote inspanning geleverd om dat erfgoed te bewaren.

Door de kolenwasserijen die bewaard blijven te behouden, te restaureren en een nieuwe, zinvolle functie te geven, blijft het hele verhaal van de koolmijnsite niet alleen afleesbaar, maar ook open voor de bezoekers, ook voor de vele jonge bezoekers die alleen maar uit geschiedenisboeken iets weten over koolmijnen. Het verhaal blijft intact. Er is een evenwicht met het algemeen belang. Wij beschermen wat beschermd moet worden.

Wij beschermen wat nodig is om ervoor te zorgen dat bezoekers dat verhaal voor altijd zullen kunnen blijven aflezen. We zorgen er ook voor dat het voor de samenleving en het algemeen belang een betaalbare opdracht blijft.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Minister-president, de discussie is natuurlijk altijd of het genoeg, te weinig of te veel is. Het is duidelijk dat de ruimte voor inspiratie in deze discussie heel erg breed is. Je kunt natuurlijk zeggen dat iets te veel kost en daarom niet verantwoord is, maar dit is de kwestie waarover je een oordeel moet vellen: is het als samenleving de moeite waard om het geheel te bewaren en, waar mogelijk, ook te herbestemmen? Zo ja, dan kies je daarvoor.

De stellige indruk leeft bij veel actoren dat er inderdaad gekozen is vanuit een erfgoedbenadering, gekaderd in een recreatief-toeristisch concept, maar slechts voor een deeltje. De argumentatie daarvoor is dat het de samenleving al genoeg geld kost. Er zou echter ongetwijfeld nog een veel krachtiger geheel gecreëerd kunnen worden, ook al kost dat iets meer, maar daarvoor bestaat bij sommige actoren in en rond LRM en be-MINE blijkbaar weinig affiniteit of liefde. Er wordt ook weinig moeite gedaan. Laat ons namelijk eerlijk zijn: als je dit vanuit een erfgoedperspectief benadert, dan is er te weinig wetenschappelijk onderzoek geweest naar mogelijkheden en gebreken.

Ik kan echt niet goed overweg met de opmerking dat LRM altijd heel goed voor het gebouw gezorgd heeft en het nooit verwaarloosd heeft, terwijl het er wel binnenregent en het dak er lekt. Wie zorgt er dan niet goed voor het gebouw? De wind? De regen? Het is het een of het ander.

Het verhaal hier is een beetje dat LRM het zover heeft laten komen dat alles te veel geld kost en dat LRM dat nu als argument gebruikt om het gebouw af te breken. Dat is een techniek die eigenaars in andere dossiers ook wel eens durven te gebruiken. Ik denk eerlijk gezegd dat het hier echt om een principekeuze gaat. Willen we een ensemble van die waarde en kracht een toekomst geven? Willen we daar toparchitecten bij betrekken, opdat het gebouw het karakter van de regio zou weerspiegelen en niet alleen het productieproces? Willen we dat of willen we dat slechts een beetje? Ik heb stellig de indruk dat we het maar een beetje willen.

Ik wil afsluiten met te zeggen dat de internationale erfgoedgemeenschap, Europa Nostra, The International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), de Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie (VVIA), alle Limburgse erfgoedactoren en tal van academici zeggen dat een van die koolwasserijen laten verdwijnen een echte vergissing zou zijn. In die zin betreuren ze dat de optie van het korte geldgewin – ik formuleer het wat overdreven – het hier haalt op de erfgoedwaarden. Wat overblijft is natuurlijk de moeite waard.

Minister-president, ik reken u tot de ministers van wie ik geloof dat ze het buitengewoon goed menen met het erfgoed in Vlaanderen en er ook veel voor doen. Dit is echter een smet. Het was zo mooi geweest, als we dit ensemble ook voor ons nageslacht hadden kunnen bewaren.

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Minister-president, u haalt natuurlijk argumenten aan die als een goede afweging kunnen overkomen, als je ernaar luistert. Daar ga ik mee akkoord. Als je er echter naar kijkt, dan gaat het over het ensemble dat eigenlijk de kracht van het beeld maakt in die regio en dat die regio ook bepaald heeft, zowel op economisch als op sociaal vlak, en nog altijd een weerslag heeft op de regio en de mensen. Als je ervoor kiest om een stuk te behouden en een ander te laten verdwijnen, kun je er inderdaad een foto naast hangen om aan te tonen wat er ooit geweest is, maar de impact zal veel kleiner zijn. Dat zou een jammerlijke zaak zijn.

Misschien moeten we de redenering volgen die in andere dossiers wel eens gemaakt wordt, waarbij men stelt dat het om de laatste hangars gaat die tonen hoe een industrieel gegeven op een bepaald moment was. Misschien moeten we voorzichtig zijn met af te breken wat we in principe nog op een goede manier in stand kunnen houden. U stelt dat we veel kosten moeten maken, maar als je kijkt naar de vele generaties die door dat gegeven in Limburg getekend zijn, dan vind ik de hoge kosten niet het beste argument.

Daarnaast heb ik twee bedenkingen rond be-MINE. Be-MINE is voor de helft eigendom van LRM en LRM is volledig ons eigendom, dus zijn wij voor 50 procent eigenaar van be-MINE. Wij zijn dus diegenen die aan onszelf vragen of we iets voor de helft kunnen afbreken. Dat vind ik wat moeilijk.

Mijn tweede bedenking is dat dit een project is, als je het in zijn geheel bekijkt, dat een impact heeft gehad op generaties in de regio. Het zou dan ook perfect in aanmerking kunnen komen voor Europese steun. Hebt u erover nagedacht om het project naar het Europese niveau te trekken en daar met Europa rond samen te werken?

Ik ben er net als de heer Caron van overtuigd dat u het goed meent met ons onroerend erfgoed. Zeker en vast. Als ik het goed heb gelezen in de kranten, zit u straks negen kansen op tien op het Europese niveau. U zou dit daar dan ook verder kunnen trekken om ervoor te zorgen dat dit project tot een goed einde kan worden gebracht.

De voorzitter: Mevrouw Van Werde heeft het woord.

Manuela Van Werde (N-VA): Ik vind dit een heel moeilijk dossier. Mijnheer Caron, in oktober was u nog milder. Toen zei u nog dat u begrip had voor het feit dat de kostprijs om de volledige site te beschermen, te restaureren en een nieuwe invulling te geven met de bestaande gebouwen en met respect voor het bestaande patrimonium, onbetaalbaar is voor de Vlaamse kas.

Ik ben gewonnen voor de argumenten om het ensemble te behouden, maar we moeten hier gewoon pragmatisch zijn. Het is heel jammer dat onroerend erfgoed zo vaak op een negatieve manier in het nieuws komt. Ik vind het heel positief dat mensen opkomen voor hun erfgoed en zich laten horen. Lokale gemeenschappen staan dan meteen op hun achterste poten en dat is prima, maar we moeten natuurlijk realistisch zijn. Ik betreur het ook heel erg dat het erfgoed verdwijnt. Ik zie u van neen knikken, mijnheer Caron. *(Opmerkingen van Bart Caron)*

Het doet mij ook pijn.

Er zijn ook argumenten voor de sloop. Ik lees bijvoorbeeld op de website van Herita dat delen van de site bouwvallig zijn als gevolg van roest en dat de kostprijs niet te onderschatten is. *(Opmerkingen van Bart Caron)*

We zijn nu wel in dit stadium. Het zou allemaal enorm wegen op het premiestelsel en ten koste gaan van andere monumenten. *(Opmerkingen van Jean-Jacques De Gucht)*

Zoals de minister-president al zei, was er in het globale restauratieplan een akkoord om de wasserij te slopen. Voor mij blijft de vraag of bescherming een doel op zich is of dat we flexibel moeten zijn en er een betekenis aan geven voor onze erfgenamen, ons nageslacht. Je kunt er geen stomp over zetten en nogmaals: ik betreur dat het ensemble zou verdwijnen. Ik ben van mening dat we een selectiever beschermingsbeleid moeten voeren, zowel voor de opstart van nieuwe beschermingsprocedures als voor de actualisering van bestaande beschermingen.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Collega's, ik ken de mijnsites redelijk goed. Ik heb er ooit nog gewerkt, weliswaar niet in Beringen maar in Winterslag na de sluiting. Dit even als anekdote.

Ik vind het een bijzonder belangrijk dossier. Ik kom regelmatig op de site van Beringen en stel inderdaad ook vast dat de gebouwen, waarvan nu sprake is, niet in erg goede staat verkeren. Dat is voor mij geen reden om de bescherming op te heffen, vooral omdat ik 2019 een symbooljaar vind. We vieren dan 25 jaar bescherming van de site van Beringen. Ik vind het jammer dat de opheffing dat feestje voor een stuk verknalt. Beringen was de parel van de Limburgse mijnen. De hele site ademt het mijngebeuren uit, vandaag nog altijd, met vlakbij het voetbalveld van Beringen, dat ooit nog in eerste klasse heeft gespeeld.

Minister-president, ik vind het vooral jammer omdat u in 2013 zei dat u op basis van doordachte overwegingen beslist had om niet in te gaan op een vraag tot declassering, een vraag die er toen ook al lag. Ik vraag me echt af wat er intussen is gebeurd om die beslissing nu te heroverwegen en te herzien.

In Limburg is er veel gebeurd. Er zijn heel wat reconversiemiddelen naartoe gegaan, en terecht. Die middelen zijn bijzonder goed besteed. Als we kijken naar wat er is gebeurd met het mijnpatrimonium, dan kan vriend en vijand zeggen dat dat tot nog toe historische beslissingen zijn geweest. Kijk naar de sites van C-mine, Genk en Waterschei. Dat zijn pareltjes. Heel Europa benijdt ons daarvoor. Beringen zou dat ook ten volle kunnen zijn. In mijn ogen kan Beringen het sluitstuk zijn van de reconversie-inspanningen op het vlak van het patrimonium, omdat we op die manier een samenhangend ruimtelijk economisch beleid voor Limburg mogelijk maken, gebaseerd op streekunieke endogene ontwikkelingskracht, zoals dat zo mooi heet. Ook een strategisch vrij kolenspoor werd door Vlaanderen geïnitieerd en mogelijk gemaakt. Ik wil ook verwijzen naar de initiatie bij UNESCO als werelderfgoed, wat op de helling komt te staan door de declassering.

Minister-president, bent u bereid om uw beslissing te heroverwegen en om een grondige studie te maken om mogelijk tot een ander besluit te komen?

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Minister-president, de realiteit is dat het argument dat we ons moeten concentreren op wat op een goede manier beschermd kan worden niet juist is. We moeten kijken hoe er op een lossere manier kan worden omgegaan met zaken die beschermd zijn, waardoor ze hergebruikt kunnen worden en op een goede manier een toekomst kunnen hebben met behoud van de historische waarde. Momenteel beschermen we in dermate strikte vorm dat het soms voor de eigenaars moeilijk is om er geld in te stoppen. Ofwel zeggen we dat we het niet kunnen behouden en het beter kunnen afbreken om er zo voor te zorgen dat er een beperkt aantal gebouwen kan blijven. Ik denk dat we op die manier echt een fout maken ten opzichte van het buitenland.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Ik wil beklemtonen dat ik het mijnerfgoed niet alleen bijzonder waardeer en er niet alleen heel veel liefde voor heb, maar er ook al heel veel voor heb gedaan. Ik verwijs naar Waterschei, naar C-mine, naar de tientallen miljoenen euro die naar deze site gaan. Laat dit alstublieft geen discussie zijn of ik voor of tegen het behoud ben van het mijnerfgoed. Ik ben voor het behoud van een mijnerfgoed en heb er ontzettend veel centen voor uitgetrokken.

Collega De Gucht, u sprak over een oplossing op Europees vlak. Er is daaromtrent geen Europese regelgeving, er is geen Europees geld. Er is een UNESCO-dossier ingediend voor het mijnerfgoed, dat negatief beoordeeld zal worden door de International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). Zelfs daar zouden we ervoor geen morele erkenning kunnen krijgen. Wij moeten daar zelf beslissingen in nemen.

Ik denk dat ik goed heb uiteengezet dat de erfgoedwaarden van de kolenwasserij verloren gegaan zijn. Dat is omstandig aangetoond door het agentschap – ik ga niet herhalen wat ik daarstraks gezegd heb. Blijft inderdaad de sloping van die kolenwasserij 3 over.

Collega Danen, ik neem aan dat u de situatie kent. Dat is dus niet een beetje regen of een beetje wind dat daar binnenkomt, dat is een gebouw vol gaten, dat boven, onder en op de zijkant kapot is, waar de ramen kapot zijn, enzovoort. Collega Caron, je kan daar niet met een beetje lap- en tapwerk, met een raam te dichten, iets aan doen. Dit vergt ontzettend grote investeringen, alleen nog maar om het voorlopig in te kapselen. U kent de site, u weet dat er een stuk bedekt is met polycarbonaat. Dat is afschuwelijk lelijk. U vraagt nu, om de schoonheid van het geheel te bewaren, dat we die ontzettend grote kolenwasserij gaan inpakken,

gaan inkleden met dat afschuwelijk lelijke polycarbonaat, en daar vele miljoenen euro in investeren – 5, 6 of 7 miljoen euro, schat ik – om er vervolgens niets mee te doen. Dit zal ruimtelijk en visueel een afschuwelijk lelijke zaak zijn, terwijl we nu precies investeren in het behoud, de restauratie, het opnieuw mooi maken van de site.

Ik wil toch ook wel eens zeggen dat die site in haar geheel – ik herhaal het nog eens – bewaard blijft. Er is ook veel meer dan die kolenwasserijen. We bewaren ook de sporen. De hele werking van de kolenwasserijen wordt dus bewaard voor het nageslacht, en krijgt ook een museale invulling. Ik denk niet dat je LRM ervan kunt beschuldigen om niet actief gezocht te hebben naar een invulling daarvan, maar het is niet zomaar een woning, niet zomaar een geklasseerd gebouw waar je een woonfunctie, of een restaurantfunctie, of een kantoorfunctie, of een hotelfunctie aan probeert te geven. Dit is een ontzettend groot en hoog industrieel gebouw dat voor niet veel anders gebruikt kan worden dan precies het tonen waarvoor het gediend heeft, wat dus met de museale functie zal gebeuren.

Collega's, voor de goede orde, en ook om toch voor de annalen duidelijk te maken dat die site in haar geheel, met haar karakter, met haar onderdelen, ook met haar sociale onderdelen beschermd en behouden blijft, wil ik u toch eens zeggen wat daar, naast de terrils, allemaal blijft: het controlegebouw, het sociaal gebouw, het hoofdgebouw, de badzaal, het vestiairegebouw, de passerelle, het elektriciteitsgebouw, het ophaalgebouw 1, het ophaalgebouw 2, het ophaalgebouw 3, het ophaalgebouw 4, schachtblok 1, schachtblok 2, de kolenwasserij 2, de kolenwasserij 4, de losvloer, de kipzaal, de indekkers, de koeltorens, het waterkasteel, het magazijn, het werkhuis, de retail, de watertoren, en dan, in de open ruimte, de pleinen, de buitenzone voor het zwembad, het centrale plein, de omgeving rond de koeltorens, de sporen, enzovoort. Die site blijft in haar geheel tonen wat ze was, op een zeer mooie, beschermde manier. Alleen zal het gebouwencomplex dus niet in zijn geheel blijven bestaan. Van het ene was toen al duidelijk dat de erfgoedwaarden in de loop van decennia aangetast waren.

Het besluit van 1994 gaat daar echt niet op in. Lees het eens na, collega Caron. Het zegt dat het in zijn geheel een historische architecturale waarde heeft, maar het beschrijft dat echt niet in detail, helemaal niet zoals onze uitvoerige beschermingsbesluiten nu opgemaakt zijn. Ik heb dat hier bij vroegere gelegenheden al duidelijk kunnen aantonen.

Ik ga de argumentatie van daarstraks niet herhalen. Nu sta je voor de situatie dat je daar niets mee kunt aanvangen, behalve dure kosten maken om het op een lelijke manier – ik herhaal wat ik zeg – voorlopig te bewaren, in te kapselen met polycarbonaat en het daar als een heel plomp, lelijk groot geheel tussen die andere gebouwen te laten staan. Dit is een zeer verstandige beslissing, het is wel een voorlopige beslissing. Het openbaar onderzoek begint maandag, er zal ook een hoorzitting zijn. We gaan dus de hele procedure op een normale manier doorlopen. Het is nu een voorlopige beslissing, er is niets definitief beslist. Maar ik geef u de motivering mee dat ik niet wil dat hier een teneur geschetst zou worden alsof er een gebrek is aan liefde voor het behoud van het mijnerfgoed. Ik heb er ontzettend veel voor gedaan, zowel in de plaatsen die ik opgesomd heb als hier. We gaan daar echt trots op kunnen zijn, dit zal uniek erfgoed zijn dat wij bewaren, terwijl het in andere landen vernield is. Wij investeren tientallen miljoenen euro om het wel te bewaren. Dat is economisch niet de beste oplossing, dat weet u ook. Een museum inrichten in een modern gebouw, onder energetisch ideale voorwaarden en noem maar op, is veel, veel simpeler, en kost ook veel minder. We kiezen niet voor die oplossing, we kiezen ervoor dat het geheel van de site bewaard blijft, afleesbaar blijft, beschermd blijft voor de volgende generaties. Het gaat niet alleen over die kolenwasserij, ik heb u een opsomming gegeven van alle andere gebouwen – en u kent ze beter dan ik – die ook bewaard blijven.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Minister-president, wij twijfelen niet aan uw liefde voor het Limburgse mijnerfgoed. Het gaat hier over de vraag of je dat ensemble toch maximaal probeert te behouden en er een nieuwe invulling aan te geven. Ik weet wel dat er veel overblijft. Maar u hebt zelf in 2013, naar aanleiding van de vraag om drie van de vier kolenwasserijen af te breken, gezegd dat u ze niet gaat de-classeren.

We zijn zes jaar later en u doet het wel. Deels dan toch, niet helemaal zoals het toen werd gevraagd, dat weet ik.

Minister-president, er is geen echt studiewerk gebeurd naar een potentiële herbestemming van een deel van de gebouwen. Er is geïmproviseerd – sorry voor mijn woordgebruik – wat de herbestemming betreft. Buiten het studiewerk van architectenbureau Lambert is er weinig gebeurd.

Ik vind polycarbonaatplaten op de gevel ook lelijk, laat dat duidelijk zijn, maar dat is wel het gevolg. Een deel van de gebouwen staat al 25 jaar in weer en wind kapot te gaan. Dat is verwaarlozing door de eigenaar! Daar had tegen opgetreden moeten worden. Ik verwijt u dat niet persoonlijk, verre van, maar dit is zo'n situatie waarin men de boel laat kapotgaan en dan vaststelt dat men pragmatisch moet zijn en niet anders kan dan het af te breken omdat het in een te verregaande staat van ontbinding is. Ik verwijt u dat niet persoonlijk, maar dat is de realiteit.

Er zou minstens op topniveau met hedendaagse architecten en met historisch deskundigen moeten worden nagedacht om deze site met wereldniveau – zo zegt u het zelf – in haar integraliteit te bewaren. Ik denk dat we daar een fantastische beweging kunnen doen.

We moeten van deze periode van openbaar onderzoek gebruikmaken om hier diepgaand onderzoek te doen naar de staat van en vooral de potentie van de site zoals collega De Gucht het zo mooi heeft gezegd. We kunnen het zover laten komen dat we niet anders kunnen dan het afbreken en een pragmatisch antwoord of motivering geven, of we kunnen optreden. Laat ons de moeilijke weg kiezen. Laat ons nadenken over een moeilijke herbestemming en een moeilijke architectuur, die misschien wel met hedendaagse componenten kan worden aangevuld, zeker in het binnengedeelte. Dat is de vraag. Overweeg het nog even, er is nog enige tijd om dat te doen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Jean-Jacques De Gucht aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de ontwikkeling van het merk Open Monumenten – 518 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Eind november 2018 keurde de Vlaamse Regering een eenmalige projectsubsidie van 250.000 euro toe aan Herita vzw voor de ontwikkeling van een onlineplatform voor de Open Monumentenkaart, die Herita onder andere moet toelaten om informatie over monumenten te beheren en aan bezoekers aan te bieden, een kenniscentrum uit te bouwen met een databank van dienstverleners en leveranciers uit de erfgoedsector, een onlinetool

met betaalbaarheid voor projectrekeningen te integreren, leden te registreren en Herita als organisatie te presenteren.

Om de eigen sites optimale aandacht te kunnen geven, ontwikkelde Herita in haar vernieuwde strategie een aparte eenheid, die zich volledig focust op site-ontwikkeling. Herita werkt hiervoor structureel en projectmatig samen met strategische partners op het gebied van financiering, ontwikkeling, beheer en ontsluiting van onroerend erfgoed.

Hoe ver staat het met de ontwikkeling van het onlineplatform voor de Open Monumentenkaart?

Is er al overleg geweest om de integratie van de Open Monumentenkaart te koppelen aan de ondertussen zeer succesvolle Museumpas?

Hoeveel betalende leden telt Open Monumenten ondertussen?

Hoe verloopt het beheer van de eigen sites? Hoe verloopt de zoektocht naar projectfinanciering voor restauratieprojecten met hefboomen zoals fundraising, partnerschappen of activering van lokale partnerschappen?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: De ontwikkeling en de lancering van het onlineplatform kent twee fases: in 2018 kwam het publieksgerichte luik aan bod; in 2019 focust Herita op het sectorgerichte luik waarbij de website van Herita grondig wordt aangepakt. Sinds de lancering in 2018 bracht Herita op basis van het gebruik van het platform verbeteringen aan en in 2019 komt er meer aandacht en plaats voor onlinedonaties, Heritaprojectrekeningen en dergelijke.

Bij het begin van dit nieuwe werkjaar start Herita met de besprekingen voor de technische ontwikkelingen van het sectorgerichte platform. Om de ontwikkeling te faciliteren werd al werk gemaakt van een nieuwe contentstrategie, gebaseerd op meer video, een nieuwe huisstijl en als belangrijkste het meer betrekken van de sector en het middenveld. De lancering daarvan zal eind dit jaar kunnen gebeuren.

Voor uw tweede vraag verwijs ik naar mijn antwoord op uw vraag naar aanleiding van de dertigste editie van Open Monumentendag waarbij ik integraal ben ingegaan op uw vragen over de integratie.

Op 10 januari 2019 waren er 996 betalende individuele leden. Daarnaast zijn er de 'vrienden van Herita' omdat er tot voor kort werd gewerkt met gratis lidmaatschap. Dat zijn er meer dan 20.000. Betalende leden zijn er nu een kleine 1000.

In 2018 werden de beheersplannen voor Fort Napoleon, Kasteel Beauvoorde en Kasteel van Horst opgemaakt en goedgekeurd door mijn administratie. Het beheersplan voor Tramsite Schepdaal werd ingediend maar is nog in behandeling. De genoemde sites en de Hofkamer met de tuin van Herita's hoofdzetel Den Wolsack zijn vorig jaar ook erkend als open erfgoed.

Dit jaar werkt Herita aan de beheersplannen en de erkenning als open erfgoed van de abdijsite Herkenrode, het Paleis op de Meir, de molen van Hoeke en de Onze-Lieve-Vrouw van Steenbergkapel. Nog in 2019 worden energieaudits uitgevoerd van Kasteel Beauvoorde en van Den Wolsack, bouwhistorisch onderzoek van Den Wolsack met omgeving en archeologisch onderzoek in Kasteel van Horst.

Eind 2018 heb ik een eenmalige investeringssubsidie toegekend voor de restauratie van de achtergevels van Den Wolsack. Dat zal de erfgoedbeleving van

de beschermde site en van de Hofkamer in het bijzonder aanzienlijk verbeteren. Het zal de locatie ook aantrekkelijker maken voor onder andere commerciële verhuur. Die restauratie moet eind volgend jaar zijn uitgevoerd.

Maar ook een aantal andere sites hebben dringend nood aan restauratie: Horst, Beauvoorde, Fort Napoleon en de Tramsite Schepdaal. Hiervoor zullen in het actieplan 2019 concrete afspraken worden gemaakt en prioriteiten geformuleerd.

Wat de fondsenwerving betreft, participeerde de algemeen directeur van Herita in 2018 aan het vormingstraject 'Het Atelier – de kunst van friendraising' dat collega Gatz opstartte om de cultuursector beter te leren fundraisen. Die vorming wordt in 2019 omgezet in de uitwerking en uitvoering van een concrete fondsenwervingsstrategie voor Herita.

Ook inzake lokale partnerschappen werden resultaten geboekt. Voor de Tramsite Schepdaal is er een nieuwe samenwerkingsovereenkomst met de lokale vzw Buurtspoorwegmuseum om de werking met lokale vrijwilligers voor de openstelling en het onderhoud van de rijtuigen beter te organiseren. De samenwerking met de gemeente Dilbeek loopt weer vlot.

Voor Kasteel Beauvoorde is de nieuwe siteontwikkelaar erin geslaagd om in 2018 een recordaantal bezoekers naar de afgelegen erfgoedsite te krijgen. In 2019 zal Herita er een schrijverswoning openen in een van de panden die behoren tot het legaat van Arthur Merghelynck, dit in samenwerking met de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, die er al lang jaarlijks een literair-wetenschappelijk feest organiseert. Er is nu ook een partnership met Westtoer, en het koetshuis kent meer locatieverhuur.

Herita lanceerde in 2018 een marktbevraging voor Fort Napoleon en kende vervolgens de nieuwe exploitatie toe aan Toerisme Oostende. Dat zal er in het tweede semester van 2019 een satellietkantoor openen. De nodige werken daarvoor zijn al bezig.

Vanuit het openerfgoedstatuut worden meer gidsbeurten en openstellingen georganiseerd in de Hofkamer van Den Wolsack in Antwerpen. Deze Heritasite was de eerste openstelling binnen het grotere Vlaamse project 'Vlaamse Meesters in Situ' van collega Weyts.

Daarnaast is er samen met een lokale commerciële partner een aanbod voor bedrijven uitgewerkt.

In Horst is met lokale partners het 'Huis van het Horstgenootschap' opgericht, om samen met lokale vrijwilligers en gidsen activiteiten op de site te organiseren.

Voor de Abdij van Herkenrode ten slotte werkt Herita aan een organisatorische en financiële verbetering van de lopende exploitaties.

Er komt ook een nieuwe samenwerking met de lokale partner, de Stad Hasselt, op basis van een nieuwe samenwerkingsovereenkomst.

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Minister, ik dank u voor uw uitgebreid antwoord.

Ik heb twee korte bijkomende vragen.

Ten eerste, wat het aantal leden betreft, wijst u op het onderscheid met de vrienden van Herita, die in het verlengde liggen van het vorige, dat ik Herita 1.0 zal noemen. Misschien vergis ik mij, maar 996 lijkt mij een nogal laag aantal.

Heeft dat te maken met de korte tijdspanne? 996 vind ik een bijzonder laag aantal. Wat vindt u daarvan? Weet u op welk aantal leden Herita mikt? Binnen welke tijdspanne en op welke manier trachten zij dat aantal te bereiken?

Ten tweede, u hebt verschillende projecten aangehaald die al subsidies ontvangen. Bij een aantal daarvan zou je naar een meerjarensubsidie kunnen evolueren. Zijn er al vragen geweest voor zulke meerjarenplannen? Zijn er daarin toezeggingen gebeurd door de Vlaamse Regering? Of liggen er vandaag dossiers op uw tafel waarbij Herita die vraag stelt?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Collega, wat het aantal leden betreft, is er in de overeenkomst met Herita een norm bepaald die ze moeten halen. Ik kan niet uit het hoofd zeggen welke de doelstellingen zijn. Als je het mij vraagt, ligt dat aantal veel te laag voor een erfgoedvereniging die kan bogen op een heel grote sympathie in Vlaanderen voor ons erfgoed.

De vorige gedelegeerd bestuurder, Kristl Strubbe, is overgeschakeld naar gratis lidmaatschap. Die omslag moet nu gebeuren. Meer dan 20.000 mensen zijn gratis lid geworden en krijgen nu de boodschap dat ze toch moeten betalen. Men moet opnieuw bijna vanaf nul beginnen. Ik heb het altijd bijzonder raar gevonden dat ervoor geopteerd werd om mensen gratis lid te maken. Voor wat hoort wat. Ik vind het het best dat je betaalt voor lidmaatschap, dat je dat lidmaatschap daarvoor in de plaats krijgt. Het was een bizarre wending, die nu omgebogen is.

Wat mij betreft, moet dat sneller gaan, net zoals voor de fondsenwerving. Ik heb u verteld dat er plannen zijn voor 2019. Maar ik hoop ook dat er nu eindelijk ook resultaten worden geboekt in fondsenwerving, legaten, schenkingen enzovoort. Er zijn heel mooie buitenlandse voorbeelden, maar ook voorbeelden van bij ons, in het binnenland, van grote verenigingen die erin slagen om veel meer fondsen binnen te halen. Ook dat moet duidelijk beter.

Er zijn meerjarenovereenkomsten die gepland waren, maar die werden teruggetrokken door de raad van bestuur. We zijn daarover nu in dialoog. Dat ging vooral over Horst, Beauvoorde en ook Fort Napoleon. De studies en de ramingen klopten namelijk niet. Zij zeiden dat hun bestuurdersverantwoordelijkheid in het gedrang zou komen indien ze plots zouden worden geconfronteerd met veel hogere bedragen. Hoe dan ook, dat is helemaal op het einde van de rit gekomen. Dit was geen ideale situatie, dus dit moet echt snel worden uitgeklaard.

Herita is tot mijn ongenoegen al diverse keren aan bod gekomen, met terechte opmerkingen en kritiek vanuit de commissie, en ook met hoorzittingen. Ik had gehoopt te kunnen zeggen dat Herita weer op de rails staat. Dat is nog niet het geval.

Ik heb de nieuwe voorzitter ontmoet. Hij is een sterke en gedreven figuur met kennis van zaken. Een man die zowel het bestuurskarakter van een vzw en van een vennootschap kent als heel veel ervaring heeft met en een grote liefde voor erfgoed.

Zo'n grote vereniging, die sterk wordt gesubsidieerd en met een mooi patrimonium, moet erin slagen om meer leden te werven, moet erin slagen om meer fondsen te werven. 2019 is daarvoor toch wel een cruciaal jaar. Alles is in lijn om te beginnen werken, om fondsen binnen te halen, om legaten te krijgen enzovoort. Als je een blik werpt op de website, moet ik zeggen dat het mooi werk is en wervend is. Het is mooi geformuleerd. Men appelleert aan de mensen maar men moet op gelegenheden zoals Open Monumentendag de kans grijpen om leden te maken. Natuurpunt doet dat ook. Als ik in de zomer ga wandelen in een

natuurgebied, bots ik telkens op jonge vrijwilligers die mij vragen om lid te worden. Ik ben het al meer dan 30 jaar.

Je moet dus actief naar de mensen gaan. Als er 400.000 tot 500.000 mensen op bezoek komen, moet je er toch wel in slagen om misschien ieder jaar een procent van die mensen lid te maken en zo gestaag te groeien. Die kansen zijn niet aangegrepen in het verleden, er is integendeel overgeschakeld naar gratis lidmaatschap. Nu is de omslag gemaakt.

Ik deel uw ongeduld. Er moet nu eindelijk eens performantie zijn. Herita moet tonen dat ze een sterke, slagkrachtige, door het publiek gedragen vereniging is, met ook een veel grotere band met het lokale leven. In tal van gemeenten in Vlaanderen is er wel een onroerenderfgoed- of een heemkundige kring of een culturele vereniging die zich bezighoudt met heemkunde en erfgoed. Er zijn er overal. Als ik in Vlaanderen rondga – dat doe ik nogal vaak –, dan stel ik vast dat veel van die lokale verenigingen nog niet weten dat Herita bestaat, laat staan dat ze al zouden zijn benaderd om collectief toe te treden. Er is enorm veel terrein te winnen. Het is een onafhankelijke vereniging, een vzw die we subsidiëren, maar ik heb mijn wensen en aspiraties en ambities, die ook de uwe zijn, al heel vaak meegedeeld aan de organisatie. Ik hoop oprecht dat er nu ook gevolg aan kan worden gegeven.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Jean-Jacques De Gucht aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de zesde oproep voor de aanvraag van een haalbaarheidsonderzoek over de herbestemming van parochiekerken – 622 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Voorzitter, minister-president, collega's, steden, gemeenten en kerkbesturen staan al langer voor een grote uitdaging. Acht jaar na de conceptnota 'Een toekomst voor de Vlaamse parochiekerk' van 24 juni 2011 en de omzendbrief van 30 september 2011 beseffen heel wat steden en gemeenten dat het vinden van zinvolle en betaalbare bestemming voor hun weliswaar waardevol en/of beeldbepalend patrimonium waarvan de aloude functie is komen te vervallen niet voor de hand ligt. Deze zoektocht naar andere bestemmingen voor kerken wordt door het beleid aangemoedigd. Om steden, gemeenten en kerkbesturen te ondersteunen, lanceerde de Vlaamse Regering het projectbureau Herbestemming Kerken.

Gemeenten en kerkbesturen kunnen tot 15 april 2019 al voor de zesde keer een aanvraag indienen voor een begeleid haalbaarheidsonderzoek voor de volledige herbestemming of nevenbestemming van een parochiekerk. Het projectbureau Herbestemming Kerken onderzoekt aan de hand van ontwerpen en financiële simulaties of het project op een kwalitatieve en verantwoordelijke manier te realiseren valt. Gemeentebesturen en kerkbesturen kunnen op basis daarvan op korte termijn gefundeerde beslissingen nemen en de uitvoering van een concreet project voorbereiden.

Tezelfdertijd verscheen het nieuws dat in vijf jaar tijd slechts 61 kerken onttrokken werden aan de eredienst. De meeste onttrekkingen vonden plaats in het bisdom Gent, met 27 kerken, en in minder mate in het bisdom Brugge: 14. In het bisdom Hasselt werden de afgelopen 5 jaar slechts 2 parochiekerken

onttrokken. Het beleid is er duidelijk terughoudender. Commerciële herbestemmingen van parochiekerken blijven volgens het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC) dus een uitzonderlijk gegeven in Vlaanderen. Slechts een minderheid van de haalbaarheidsstudies wordt daadwerkelijk uitgevoerd.

Minister, hoe evalueert u de voorbije vijf oproepen tot herbestemming van parochiekerken?

In hoeveel gevallen heeft dit daadwerkelijk geleid tot concrete her- of nevenbestemmingen? Zijn er geografische verschillen? Evalueert u dit aantal als positief in vergelijking met de middelen die hiervoor gebudgetteerd worden?

Welke knelpunten kwamen de voorbije jaren het vaakst naar boven?

Op welke manier worden niet alleen steden en gemeenten, maar vandaag ook de kerkfabrieken verder gesensibiliseerd? Hoe worden de 'good practices' vandaag met hen gedeeld?

Hebt u een zicht op de financiële middelen die steden en gemeenten hebben voor de instandhouding van kerken die zonder functie of gebruik zijn komen te vallen? Hoe evalueert u deze situatie?

Ik wil er ook even op wijzen dat het volgens mij niet noodzakelijk de bisdommen zijn die moeilijk doen, maar eerder de plaatselijke kerkbesturen die een eerder conservatieve kijk hebben op een herbestemming van kerken. Ik denk dat men een andere soort sensibilisering moet doen, al dan niet in samenwerking met de bisdommen. Er is een land waar ik af en toe eens kom, waar heel veel kerken staan, veel meer dan in Vlaanderen, en waar heel veel kerken op een positieve manier worden herbestemd. Ik heb de indruk dat de plaatselijke kerkbesturen er veel minder terughoudend zijn dan bij ons.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, het projectbureau heeft de opdracht kerkbesturen en gemeenten in hun zoektocht te helpen door hun in de eerste plaats een beter inzicht te geven in de mogelijkheden en de beperkingen voor de her- of nevenbestemming van een kerkgebouw. Dit gebeurt tegelijkertijd door middel van een ontwerpand onderzoek en van de berekening van de noodzakelijke kosten om het kerkgebouw te transformeren. Het resultaat van deze trajecten is telkens een concreet en kwaliteitsvol uitgewerkte visie op de toekomstige ontwikkeling van het gebouw voor nieuwe functie in her- of nevenbestemming.

Ik geef even de stand van zaken op het einde van 2018 in verband met de vijf voorbije oproepen. Alle elf gestarte onderzoeken na de eerste oproep, in 2016, zijn afgerond. Alle zeventien onderzoeken na de tweede oproep, ook in 2016, zijn afgerond. Van de zestien onderzoeken na de derde oproep, in 2017, zijn er zeven afgerond. Alle zestien onderzoeken na de vierde oproep, ook in 2017, zijn gestart. Van de twintig onderzoeken na de vijfde oproep, in 2018, zijn er negen gestart. De opdrachtgevende gemeente- en kerkbesturen zijn enthousiast over deze werkwijze. Het initiatief biedt duidelijk een effectief antwoord op een bestaande acute nood. In een periode van drie jaar zijn tachtig onderzoeken gestart of afgerond. Dat aantal voldoet aan de verwachtingen. Ik ga ervan uit dat de uitgevoerde onderzoeken op termijn wellicht tot de gewenste her- of nevenbestemmingen zullen leiden.

Na de beëindiging van de onderzoeksopdracht door het projectbureau is het aan het betrokken gemeente- en kerkbestuur om de gesprekken over de implementatie voort te zetten. Tot nu toe zijn slechts enkele formele beslissingen over her- en nevenbestemmingen genomen. Wat de implementatie betreft, zijn geen regionale verschillen merkbaar.

In de conceptnota heb ik kerk- en gemeentebesturen gevraagd werk te maken van een langetermijnvisie op het gebruik van parochiekerken op het niveau van de gemeente. Meer dan de helft van de Vlaamse gemeenten beschikt over een kerkenbeleidsplan, dat in de loop van de komende jaren verder zal worden geïmplementeerd.

Een eerste knelpunt dat ik moet vermelden, is het einde van de meerjarenplanning van de gemeente- en kerkbesturen. In 2020 start een nieuwe meerjarenplanning. Daarnaast vormt vooral de financiële investeringskost om kerkgebouwen klaar te maken voor een nieuwe toekomst in een aantal gevallen een obstakel. De lokale besturen beheren een uitgebreid patrimonium van publieke gebouwen, waaraan steeds meer kerken worden toegevoegd die niet langer voor de eredienst worden gebruikt. De financiële kost van de herbestemming voor specifieke programma's, zoals bibliotheken, kinderopvang, leslokalen, vergaderruimtes, kantoorruimtes, schouwburgen, woongelegenheden, handelsruimte enzovoort blijkt hoog te zijn. Deze functies vragen een compartimentering van de gebouwen, een duurzaam verwarmings- en ventilatiesysteem en het voldoen aan de hedendaagse normen. Dit komt dan boven op de noodzakelijke investeringen voor restauratiewerken en het bouwfysisch behoud van deze doorgaans grote gebouwen. Het hergebruik van een kerkgebouw wordt dan ook altijd afgewogen tegenover de investeringen in een ander gebouw of in een nieuwbouw voor deze functie.

De meeste gemeentebesturen hebben inmiddels al actie ondernomen, maar kunnen pas tot een daadwerkelijke herbestemming overgaan zodra het kerkgebouw aan de eredienst is onttrokken. Dat blijft een beslissing van het bisdom. Het is niet zo dat de bisschoppen op dat vlak gelijke tred houden. Er is een verschil van bisdom tot bisdom. Uiteraard is dit een factor die een rol speelt in de vraag over de uitvoering van de studies van het projectbureau.

De sensibilisering is een taak van het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC), dat zorgt voor advies en begeleiding van kerk- en gemeentebesturen. Op de website is een databank met praktische voorbeelden te vinden. Verder is eind vorig jaar het mooie en interessante boek 'Leven in de kerk. Valorisatie, medegebruik, nevenbestemming en herbestemming van onroerend religieus erfgoed in Vlaanderen' verschenen. Hierin staat een selectie van 45 voorbeelden die kerk- en gemeentebesturen kunnen inspireren. Het projectbureau verzamelt op de website ook een databank met goede voorbeelden. Het CRKC biedt uiteraard ook ad-hocantwoorden op adviesvragen over her- en nevenbestemmingen. Die vragen worden ook door het Agentschap Binnenlands Bestuur beantwoord.

Mijnheer De Gucht, ik beschik niet over de cijfergegevens waar u in uw laatste vraag naar hebt gevraagd. Het Agentschap Binnenlands Bestuur houdt die gegevens niet als zodanig bij.

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Minister-president, ik dank u hartelijk voor uw antwoorden. We hebben het net over Herita gehad. Heeft Herita op dit vlak in het verleden al een rol gespeeld? Kan Herita hier volgens u een rol in spelen? Zoals u zelf hebt gesteld, gaat het om gebouwen met een meerwaarde. Die gebouwen hebben het verleden en deels ook het heden van onze streek mee bepaald of in elk geval gekleurd. Kan Herita op dit vlak een rol spelen?

Ik kijk even naar een voorbeeld uit mijn eigen streek, waar ook een niet-beschermde kerk te koop wordt aangeboden.

Daarbij moeten er plannen voorgelegd worden vooraleer er een goedkeuring kan volgen. Kunnen we daar geen meer gestandaardiseerde formule voor vinden, zodat we onze lokale besturen er op een nog betere manier bij kunnen betrekken,

door ervoor te zorgen dat die kerken op een kortere termijn een herbestemming krijgen die een meerwaarde betekent voor de omgeving waarin ze zich bevinden? Mijn beperkte lokale ervaring leert me dat die kerken veel geld kosten aan de plaatselijke besturen. Er zijn heel veel ruimten die op een goede manier ingevuld zouden kunnen worden.

U zegt dat de aantallen die we vandaag hebben, positief te noemen zijn. Dat zal wel zo zijn, dat het langzaam op gang komt en dat u dat positief benadert. Aan de andere kant gaat het maar om een fractie van het aantal kerken. Er zijn ook veel kerken die vandaag leeg staan, waar niets mee gebeurt en waarvan we hopelijk binnen enkele jaren niet tot de constatacie moeten komen dat ze ook in verval geraken. Op dat moment zullen we er veel minder mee kunnen doen. We moeten dat op een open manier bekijken.

Ik wil nogmaals een oproep doen: we moeten ons afvragen op welke manier bepaalde gebouwen, zelfs als ze beschermd zijn, een invulling kunnen krijgen. We moeten daar op een andere manier naar kijken, ook met moderne bouwtechnieken die ervoor zorgen dat die gebouwen in stand gehouden worden of althans voor een groot stuk in stand gehouden worden. We moeten ervoor zorgen dat ze er binnen een paar jaar nog zijn. U haalt terecht de hoge verwarmingskosten en dergelijke aan. Dat zijn zaken waar we vandaag met de moderne technieken in de bouwkunst perfect een antwoord op kunnen bieden, als Onroerend Erfgoed daarin mee wil. Dus laat ons daar alstublieft over nadenken, of we gaan heel veel van ons religieus erfgoed op termijn kwijtspelen of dermate laten verloederen dat het dan in de omgekeerde zin een slecht idee zou zijn voor de wijken waarin ze zich bevinden.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Ik wil me kort aansluiten bij de tot mijn verbazing niet meteen katholieke oproep van collega De Gucht van vandaag. Het mag, hoor, ik heb er niets tegen. Minister-president, ik wil benadrukken dat het beleid ter zake belangrijke stappen gezet heeft en tot belangrijke stappen zal leiden. Ook de omkadering voor de bestaande voorbeelden, de publicaties die er waren, de trajecten die geïnspireerd zijn door de Bouwmeester en andere organisaties, zijn positief. Dat wil ik uitdrukkelijk stellen.

Ik wil wel een element aanhalen, namelijk de Sint-Annakerk in Gent, waar Delhaize een supermarkt wou inrichten. Ik heb mijn katholieke opvoeding achter mij gelaten, maar er is toch iets van in mij overgebleven.

Kerken zijn heel bepalend voor een gemeenschap, voor een dorp, voor een wijk, voor een buurt. Het is niet alleen een kerkgebouw, het is ook een markante plek. Ik zou dat markante van die plek in ons historisch besef en in ons erfgoedkader willen behouden, al zijn de kerken niet beschermd, als symbool van een gemeenschap. Dat betekent voor mij dat een herbestemming van zo'n kerk toch ook wat moet aansluiten bij die gemeenschap. Ik zou zelfs durven zeggen, voorzitter: bij het geestelijke, het spirituele, het inhoudelijke, van zo'n gebouw. Voor mijn part mag men daar een rockband in laten repeteren en een circusschool inrichten – dat is allemaal prima in die tempel waar de farizeeërs indertijd zaten. Maar als een kerkgebouw een commerciële functie krijgt, is dat er voor mij over.

De voorzitter: U wilt de riem bovenhalen en de geldwisselaars uit de tempel ranselen?

Bart Caron (Groen): Precies, die wil ik uit de tempel ranselen.

Minister-president, voor mij kan alles, maar ik vind dat een kerkgebouw iets meer is dan een kerk. *(Opmerkingen van Jean-Jacques De Gucht)*

Geef het dus een zinvolle invulling. Er is nog veel creatief werk te doen. Er is al veel gepubliceerd en al veel werk gedaan, er is nog een weg af te leggen. Dat is mijn oproep: laat ons verder denken, opdat ook de waarde die ze hebben voor een gemeenschap bewaard kan blijven.

Manuela Van Werde (N-VA): Mevrouw Van Werde heeft het woord.

De voorzitter: 61 herbestemmingen, dat vind ik eigenlijk niet zo weinig, als je ziet welk parcours zo'n kerk moet afleggen voor ze vrijgegeven wordt. Ik deel de mening van collega Caron dat er vooruitgang is, dat er al heel veel gebeurd is. Onlangs sprak ik met iemand die zei dat we vaak wachten op de grote architecturale herbestemming. Die is niet altijd op maat van de plaatselijke bevolking. Waarom, in afwachting van die architecturale pareltjes, die kerk niet openstellen voor de mensen? Ik denk aan de reis naar Engeland die we met deze commissie gemaakt hebben. Daar werden kerken, die niet altijd in de beste staat waren, opengesteld voor de mensen. Ik zie nog altijd de kerk voor me waarin een glazen serre stond, waar de plaatselijke handwerkclub terecht kon. Het draagvlak groeit. Er was ook een kerk waar mensen konden logeren. Dat was niets commercieels, het ging erom die kerk en die stilte te ervaren. Je creëert veel meer draagvlak maar je ziet ook wat de mogelijkheden zijn van zo'n kerk, van zo'n plaats, van zo'n gemeenschap, wat die nodig heeft.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, het is een aangelegenheid die emoties blijft opwekken. Ik denk, in alle bescheidenheid, dat ik de grote verdienste heb gehad om in de vorige regeerperiode heel de aangelegenheid in beweging te brengen.

Ik ben gaan spreken met vertegenwoordigers van de bisschoppen en die waren zeer enthousiast. De bisschoppen worden namelijk geconfronteerd met een slinkend aantal priesters en moeten vaststellen dat ze een aantal kerken niet meer kunnen bedienen. Het wordt onhoudbaar voor hen.

Anderzijds kreeg ik indertijd als minister van Binnenlands Bestuur tijdens commissievergaderingen vragen over de ontzettend grote financiële lasten die lokale besturen hebben om hun gebouwenpatrimonium in stand te houden en om de kerkbesturen de kosten voor de verwarming, elektriciteit en restauraties te helpen dragen. Alle partijen richtten toen vragen tot mij om zaken op gang te brengen.

Kerkgebouwen zijn bestemd voor de eredienst. Het basisbeginsel is dat er maar iets mee gebeurt als het bisdom beslist om over te gaan tot ontwijding. Laat het duidelijk zijn: zonder ontwijding wordt er niets in beweging gezet. Toen ik de lokale besturen gevraagd heb om kerkenbeleidsplannen op te stellen, was dat niet met bepaalde richtlijnen in het achterhoofd. Ik heb hun alleen gevraagd om een visie op kerken uit te werken. Er zijn dorpen met dertien of meer kerken en er zijn dorpen met vier kerken. Een aantal van die dorpen wil alle kerken behouden voor erediensten, andere dorpen willen slechts een aantal kerken daarvoor behouden en af en toe wordt er eens een kerk gesloopt. In mijn eigen stad was dat het geval en daar is geen enkel bezwaar tegen gekomen. Het was een paviljoen van de Wereldtentoonstelling, een waardeloos gebouw. De parochie werd opgedoekt, de kerk is verdwenen en in de plaats komt een buurtgebouw. Het is overal verschillend.

Het is natuurlijk ook een gevoelszaak. De reactie van collega Caron toont dat heel goed aan: hij zegt zijn geloof achter zich gelaten te hebben maar toch nog iets met die gebouwen te hebben.

Bart Caron (Groen): Spiritualiteit.

Minister-president Geert Bourgeois: Dat zie je ook in diverse steden en gemeenten waar, ondanks een heel klein percentage kerkgangers, toch emotioneel gereageerd wordt als er over een her- of nevenbestemming beslist wordt. Zelfs mensen die al jaren geen voet meer in de kerk in kwestie hebben gezet, reageren dan.

Collega Caron, u hebt het over geldwisselaars, maar ik ga me niet uitspreken over Gent. Ik ken de situatie niet. Het is een stad waar collega's van uw partij trouwens mee in het bestuur zitten. Het is de stad die moet beslissen.

We zijn het er allemaal over eens dat een boekhandel een mooie herbestemming is. Stel nu dat ik u vraag of er in een kerk een antiquariaat mag komen, dan gaat u misschien zeggen dat dat nog wel in een kerkgebouw past. Komen we echter uit op een Delhaize, dan gaat het niet meer, omdat dat commercieel is. Welnu, een boekhandel is natuurlijk ook commercieel, evenals een antiquariaat. *(Opmerkingen van Bart Caron)*

Ik geef dit allemaal maar mee om aan te tonen hoe gevoelig het soms ligt. Misschien zegt u dat een antiekhandel wel nog kan als herbestemming, maar als men andere zaken begint te verkopen in een kerk, dan is het te commercieel. *(Opmerkingen van Jean-Jacques De Gucht)*

Ik herhaal het nogmaals: een herbestemming is een zeer gevoelige kwestie en de lokale gemeenschap moet ze dan ook dragen. Er zijn zaken in beweging gebracht. Ik heb van meet af aan altijd gezegd dat het een evolutief proces zal zijn. Op bepaalde plaatsen zal het al sneller lopen dan op andere. Herita heeft daar geen rol te spelen, mijnheer De Gucht, want Herita heeft andere taken en vooral andere prioriteiten. Dit is vooral een zaak voor het CRKC en het projectbureau Herbestemming Kerken. Je kunt in dezen ook niet op een gestandaardiseerde manier werken want elk gebouw is anders, ligt in een andere omgeving en staat in een andere context. Ook van niet-beschermd gebouwen zegt iedereen soms dat ze behouden moeten blijven omdat ze het beeld bepalen. De kerk wordt vaak letterlijk in het midden gehouden. Ook al gaat het in dergelijke gevallen niet om een beschermd of een mooi gebouw, dan nog zegt men soms dat het dorp zijn ziel of karakter kwijt zou zijn indien de kerk zou verdwijnen. Dat zijn allemaal elementen die meespelen.

Een herbestemming vinden voor kerken in landelijke gemeenten, zoals de deelgemeenten van Veurne waar zelfs geen buurtwinkels meer zijn, is natuurlijk moeilijker dan een herbestemming vinden in een stedelijke context. Dat zijn ontzettend zware opgaven en het brengt ook zware kosten met zich mee. We moeten goed beseffen dat het om gebouwen gaat die niet geïsoleerd en zeer moeilijk te verwarmen zijn. De glasramen bemoeilijken het plaatsen van dubbel glas. Daar zijn geen pasklare oplossingen voor.

Ik ben er echter van overtuigd dat er zaken in beweging komen dankzij deze voorbeelden en de ontwerpstudies die het projectbureau maakt. Ik ga binnenkort naar Wielsbeke voor de inhuldiging van het project daar. De kerk werd er gewoonweg horizontaal in twee gedeeld. De bovenste verdieping is nu bibliotheek, tot groot genoegen van iedereen want de gemeenschap heeft de kerk behouden. Dit is maar een van de voorbeelden. Het hoeft daarom geen navolging te krijgen, maar het kan wel inspirerend werken.

Herbestemming is gevoelsmatig en er gaat een grote kost mee gepaard, maar er is ook een stok achter de deur. Het verrast me nog steeds dat slechts een goede helft van de gemeenten een kerkenbeleidsplan heeft. Daar is een sanctie aan gekoppeld: als je geen kerkenbeleidsplan opstelt, krijg je uiteindelijk geen subsidies meer. We zeggen niet wat lokale besturen met hun kerk moeten doen,

maar vragen om er een afspraak rond te maken samen met de kerkbesturen. Toch komt dat zo traag op gang.

Ik kan wel zeggen dat Onroerend Erfgoed geen stoorzender is. Zelfs bij beschermde kerken denkt het agentschap mee na over een eventuele herbestemming. De emotionele factor, de verbondenheid met de kerk, ook van niet-gelovigen, is een veel belangrijkere factor dan het al of niet beschermd zijn van een kerk.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Bart Dochy aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over initiatieven van de Vlaamse overheid rond de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog (WO I) – 643 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire

De voorzitter: De heer Dochy heeft het woord.

Bart Dochy (CD&V): Minister-president, op zondag 11 november 2018 werd met de eeuwherdenking van de Wapenstilstand de herdenking van '100 jaar Groote Oorlog' afgesloten.

De voormalige frontstreek in West-Vlaanderen was eind 1914 totaal verwoest. De steden Nieuwpoort, Diksmuide, Ieper en Mesen waren met de grond gelijkge maakt. De dorpen op en vlak naast de frontlijn werden ook grotendeels verwoest.

Naast de sporen van de vernielingen tijdens de oorlog heeft de wederopbouw van na de oorlog de voormalige frontstreek haar huidig uitzicht gegeven. Het erfgoed van die wederopbouw is, net als de begraafplaatsen en monumenten, een nalatenschap van de Eerste Wereldoorlog en verdient het dan ook om met dezelfde aandacht en welwillendheid te worden bekeken.

De teruggekeerde bewoners werden geconfronteerd met een nooit geziene woningnood. Aanvankelijk woonde men zo goed en zo kwaad als het ging en dienden achtergelaten bunkers, schuilplaatsen en legerbarakken als oncomfortabele noodwoningen. Anderen maakten met achtergelaten legermateriaal en puin zelf een voorlopige woning, die meer weg had van een krot dan van een echt huis.

Om aan de woningnood te verhelpen, werd reeds tijdens de oorlog het Koning Albertfonds (K.A.F.) opgericht. Dat moest voorzien in vrij comfortabele houten barakken. Het werk van het K.A.F. kon nooit aan de vraag voldoen. In Merkem bijvoorbeeld waren er slechts 25 K.A.F.-barakken ter vervanging van 760 verwoeste woningen. Toch werden er in de voormalige frontstreek honderden K.A.F.-barakken opgericht, waarvan er slechts enkele overblijven. Naast de K.A.F.-barakken namen velen hun toevlucht tot zogenaamde 'drieduusters': zelfgebouwde barakken waarvoor men een toelage van drieduizend of 'drieduust' frank ontving.

De grote barakkenwijken verrezen daar waar geen permanente wederopbouw zou gebeuren, meestal op vrije gronden aan de rand van de vroegere bebouwde kom. In Ieper bijvoorbeeld was dat het Minneplein, een groot leeg grasplein op voormalige vestinggronden. Waar er in het stadscentrum tijdelijke woningen verrezen, was dat niet zelden in het midden van percelen, zodat de definitieve woning ervoor kon worden opgetrokken.

Op een eerder bescheiden wijze werden tijdens de wederopbouw ook nieuwe ideeën aangaande urbanisatie in de praktijk gebracht. Daarbij ging het vooral om het

tuinwijkidee, dat vanuit Groot-Brittannië opgang maakte. In de tuinvijken zouden de arbeiders vrij comfortabele woningen betrekken in een groene omgeving. Voorbeelden hiervan zijn de Ligywijk en de NMBS-tuinwijk in Ieper. Al deze sociaal-functionele experimenten waren slechts mogelijk aan de rand van de stadskernen.

In 1919 werd de Dienst der Verwoeste Gewesten (DVG) opgericht binnen het Ministerie van Binnenlandse Zaken om de wederopbouw in goede banen te leiden. Deze dienst stond in voor de wederopbouw van gemeenten die zelf de financiële verantwoordelijkheid van de herstelwerkzaamheden niet konden dragen.

De DVG bestond uit zes afdelingen, waaronder de Bouwdienst die grootschalige volkswoningbouwprogramma's opstartte, onder meer door de realisatie van een aantal tuinvijken, bijvoorbeeld Batavia in Roeselare. Hierbij werden experimentele bouwprocedures, zoals semipermanente woningen en prefabricage, op hun economische haalbaarheid getest.

Ook de Belgische Boerenbond zette sterk in op het herstel van de 'verwoeste gewesten'. Om zijn acties beter te coördineren, richtte de Boerenbond vanaf 1919 een Dienst voor het Herstel van West-Vlaanderen op. Deze dienst was ook actief op het vlak van wederopbouw en telde zo'n dertig werknemers, die honderden plannen van woningen, hoeven, melkerijen, scholen en kerken maakten.

Het meest zichtbare element van de wederopbouw is vanzelfsprekend de architectuur. Daarbij is het een foutieve gemeenplaats dat steden en dorpen in de voormalige frontstreek, en dan in het bijzonder Ieper, identiek werden heropgebouwd. Sommige gebouwen kwamen nooit terug, zoals het begijnhof en het pandjeshuis. Niet zelden waren het enkel bekendere, veelal openbare, gebouwen die identiek heropgebouwd werden. Dat 'identiek' dient trouwens met een korrel zout te worden genomen. Juister is: 'naar vooroorlogs model'. Het aanwenden van hedendaagse bouwtechnieken, zoals gewapend beton, was legio, ook bij de reconstructie van historische gebouwen. Dat was bijvoorbeeld het geval bij de Ieperse Lakenhallen en de Sint-Maartenskerk. Ook schuwde men bepaalde correcties niet. Zo kreeg diezelfde Sint-Maartenskerk tijdens de wederopbouw eindelijk de scherpe gotische spits die ze altijd al had moeten hebben.

Voor moderne architectuur was er maar weinig plaats tijdens de wederopbouw. Toch zijn er sporadisch enkele kwalitatief hoogstaande verwezenlijkingen. Die zijn vooral het werk van Huib Hoste. In Zonnebeke realiseerde hij de kerk, de pastorie en een huizenrij.

Hiermee heb ik een schets gegeven van wat er is gebeurd kort na de Eerste Wereldoorlog in West-Vlaanderen.

Minister-president, bestaan er ambities om op Vlaams niveau iets te doen met betrekking tot de wederopbouw, ontwikkeling en toepassing van toen nieuwe architectuurvormen in de 'verwoeste gewesten'? Wordt daarvoor in middelen voorzien? Ondertussen heb ik gezien dat er op 19 januari 2019 een persconferentie is gehouden door Toerisme Vlaanderen waarop al een aantal programma's zijn voorgesteld.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Mijnheer Dochy, het erfgoed van de Eerste Wereldoorlog staat al een hele tijd op de radar van mijn beleid en het beleid van mijn voorgangers. Daar zijn grote inspanningen voor gedaan. Daarbij was er ook vrij veel aandacht voor de wederopbouwarchitectuur.

Het is, misschien tot verrassing van velen, zo dat de eerste beschermingen dateren van vlak voor de Tweede Wereldoorlog. In 1939 en ook in 1940 zijn de

eerste, hoofdzakelijk publieke, gebouwen uit de wederopbouwperiode beschermd. De aandacht voor de wederopbouwarchitectuur verminderde dan heel fel na de Tweede Wereldoorlog, en pas in de jaren 1980 en 1990 waren er nieuwe initiatieven: onder meer in Ieper, Lo en Reninge zijn er op dat moment heropgebouwde burgerhuizen en stedelijke ensembles beschermd.

Vanaf het begin van de jaren 2000 is het beschermen van de getuigen van de Eerste Wereldoorlog een absolute prioriteit voor de Vlaamse Regering. Daarbij is grondig te werk gegaan, op basis van een wetenschappelijke inventaris. U bent uiteraard allemaal op de hoogte van de beschermingen van de militaire begraafplaatsen, de bunkerlijnes en dergelijke meer die mijn voorganger en ikzelf gedaan hebben.

Maar parallel met de aandacht voor de direct aan de oorlog gelinkte objecten en sites groeide het besef dat de wederopbouwarchitectuur zelf ook een enorm waardevol en belangrijk gegeven is, dat het uitzicht van de dorpen en steden in de frontzone nog altijd sterk bepaalt. Maar laat ons in dat verband de martelaarssteden niet vergeten. Dat is niet toevallig een van de beschermingsdoelstellingen in mijn laatste beleidsnota.

Mijn administratie is daarom gestart met een gerichte inventarisatie- en beschermingscampagne voor het wederopbouwerfgoed. Ik geef u een beknopt overzicht. In 2013-2014 zijn in Diksmuide twee stadsgezichten en een tiental monumenten beschermd. In 2016 volgde de bescherming als monument van enkele heropgebouwde dorpskerken in Oostkerke, Sint-Jacobskapelle, Stuivekenskerke en Vladslo. In Oostkerke werd naast de kerk en de pastorie ook de oorlogsgedenkapel voor Onze-Lieve-Vrouw van de IJzer – een blikvanger op het dorpsplein – beschermd als monument, en het Sint-Veerleplein met dorpsbebouwing is beschermd als dorpsgezicht. In het kleine, erg landelijke Stuivekenskerke werd naast het kenmerkende dorpsgezicht met kerk en pastorie, ook het imposante Vicogne-landgoed met hoeve beschermd als monument. In Nieuwkerke en Bovekerke zijn de gemeentehuizen uit de wederopbouwperiode beschermd als monument. In Meseen zijn het stadhuis en vrederecht sinds 2010 beschermd als monument. Buiten de Westhoek heb ik nog niet zo lang geleden stadsgezichten uit de wederopbouwperiode beschermd in Lier en Leuven.

We kunnen dus al een mooi palmares voorleggen. Maar we zijn nog niet klaar. Ik denk thematisch – en u refereerde er ook aan – aan de wederopbouwhoeves, die in de landelijke Westhoek ook mee het karakter van de streek bepalen. Mijn administratie heeft tussen 2015 en 2017 een thematische inventarisatie van wederopbouwhoeves in Heuvelland, Ieper, Langemark-Poelkapelle, Meseen en Zonnebeke uitgevoerd. Dertien van die hoeves komen in aanmerking voor bescherming. Onroerend Erfgoed is voor zes van die hoeves recent gestart met de verplichte adviesronde, als eerste fase van een beschermingsprocedure. Voor vier andere wederopbouwhoeves staat dit voor 2019 op de planning. Ik haal in dit verband ook graag de hoeve Watervliet aan, die in Handzame ligt. Die is vorig jaar al beschermd, als voorafname op dit thematisch pakket, en op uitdrukkelijke vraag van de eigenaar. Maar ook buiten de Westhoek vind je waardevolle wederopbouwhoeves. In Humbeek heb ik in 2018 een hoeve beschermd die nog voor de wapenstilstand werd herbouwd met de steun van het Oeuvre Suisse en Belgique.

Uit het overzicht dat ik u gegeven heb, blijkt hopelijk dat het bijzonder jammer zou zijn om nu nog de focus te verleggen. Er is al heel veel gedaan. Het lijkt mij vanzelfsprekend om dit werk ook af te maken. Het past ook perfect in alle activiteiten die zich aankondigen om de herdenking van wederopbouw in de schijnwerpers te plaatsen.

De vraag naar de beschikbare middelen hangt hier uiteraard mee samen, maar uit het overzicht dat ik gaf, blijkt dat er eigenlijk geen bijkomende middelen

nodig zijn. Het agentschap beschikt over de nodige expertise, en heeft veel ervaring opgebouwd in het inventariseren en beschermen van dit erfgoed. Ik druk dus alleen maar de hoop uit dat mijn opvolger dat werk zal verderzetten.

Maar er zijn – en u vermeldde het ook al – naast de initiatieven door Onroerend Erfgoed, andere Vlaamse initiatieven. Ik kende 150.000 euro toe aan Westtoer voor een studie over de wederopbouw. De algemene doelstelling van het project is om het brede thema van de wederopbouw voor een ruim publiek op een kwaliteitsvolle en eigentijdse manier te ontsluiten, met aandacht voor alle aspecten van de wederopbouw van een samenleving. Ik kende ook een subsidie toe van 125.000 euro aan Westtoer voor de organisatie van een start- en slotevenement voor het project 'Wederopbouw na WO I' in respectievelijk Diksmuide en Ieper. Beide evenementen zijn gepland in 2020. Toerisme Vlaanderen ambieert om de internationale aantrekkingskracht van het WO I-thema in de komende jaren te consolideren op een niveau dat hoger is dan voor de periode 2014-2018. Toerisme Vlaanderen engageerde zich in dit verband al om de communicatie over het thema verder te zetten, om eigen middelen in te zetten in 2019 en 2020, en om ondersteuning te verlenen aan het project over de wederopbouw dat Westtoer in samenwerking met lokale actoren en overheden voorbereidt voor 2020. Naast de publieke ontsluiting van het verhaal over landbouw en voeding tijdens de Eerste Wereldoorlog – een heel belangrijk thema –, stimuleerde het Departement Landbouw en Visserij wetenschappelijk onderzoek over dit thema.

In samenwerking met het Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis van de KU Leuven (ICAG) loopt sinds november 2014 het onderzoeksproject 'Wereldoorlog I en wederopbouw. De reconstructie van platteland en landschap in Vlaanderen na de Grote Oorlog'. Dit project heeft als doel om nieuwe inzichten aan te leveren over de wederopbouw van het platteland en zijn boerderijen en de mechanismen die achter dit herstel schuilgingen. In het najaar van 2018 zijn de eerste onderzoeksresultaten op een studiedag gepresenteerd. Die studiedag nam de vorm aan van een inspiratiemoment, gericht op de ontsluiting van het wederopbouwverhaal voor een breder publiek. In 2018 zijn ook nieuwe publieksgerichte acties voorbereid die in 2019 en in 2020 de geschiedenis van de wederopbouw in de Westhoek bij het brede publiek kunnen brengen.

De voorzitter: De heer Dochy heeft het woord.

Bart Dochy (CD&V): Mijn vraag ging inderdaad vooral over de organisatie van activiteiten om het verhaal bij de mensen te brengen. Ik geef een klein voorbeeld. U bent bij ons in de gemeente geweest. Er is een boek geschreven over de Eerste Wereldoorlog en de gebeurtenissen toen in deelgemeente Ledegem. Daar zit heel wat verhaal in. Er is heel wat body om het verhaal van net na de oorlog te vertellen: het verhaal over de terugkeer van de mensen naar de gemeente, de heropbouw, de problematiek van de lokale gemeenschap en het gemeentebestuur dat geen geld meer had om de noodzakelijke dingen te ondersteunen. In welke mate kan dat verhaal naar voren worden gebracht?

Ik hoor dat u een drietal projecten hebt waarmee dat ondersteund wordt. Dat is een totaal andere proportie dan wat in het verleden gebeurd is. De herdenking van de Grote Oorlog zelf is logisch van een totaal andere proportie. Kunt u toch even onderzoeken in welke mate rond deze gebeurtenissen net na de oorlog wat extra coördinatie kan gebeuren en eventueel in wat extra middelen kan worden voorzien?

Minister-president Geert Bourgeois: Jawel. Uw vraag ging blijkbaar vooral over het evenementengedeelte. Ik vind het ook belangrijk dat we de inspanningen aantonen die we doen om die wederopbouwgebouwen te beschermen, te behouden, te bewaren. Dat zullen nu eenmaal getuigen zijn van de ontzettende inspanningen die daar geleverd zijn.

Ik heb nog verhalen gehoord van aannemers die destijds vanuit andere streken daarnaartoe kwamen met hun metselaars, die daar wekenlang kampeerden om de ene na de andere woning te bouwen. Het waren de verwoeste gewesten, uiteraard. Er kon niet meer gewoond worden. Het is ontzettend wat daar gebeurd is. Dit blijft leven.

U hebt ernaar verwezen: ik kwam naar Ledegem, waar ik persoonlijk het verhaal van mijn grootouders in de 'Grote Oorlog' heb kunnen brengen. Mijn grootvader kwam als enige overlevende uit een gasaanval. Dit blijft leven bij de mensen. Dit raakt de mensen. Er komen kleinkinderen, een derde en vierde generatie komen daarnaartoe. Ik ben ervan overtuigd dat dat ook nu zal kunnen.

Ik heb u gezegd dat het de ambitie is van Toerisme Vlaanderen en van Westtoer om minstens het peil – en zo mogelijk een groter peil – van bezoekers te behouden van vóór 2014-2018. We moeten niet de illusie koesteren dat we na 2018 hetzelfde grote aantal buitenlandse bezoekers gaan blijven trekken. Er zijn de herdenkingen geweest. Denk aan de slag bij Passendale die enorm veel heeft teweeggebracht. Daar kwamen mensen van over de hele wereld naartoe. Wederopbouw zal bijna per definitie iets zijn voor het binnenland, voor de lokale gemeenschap. Met wat creativiteit kunnen we ook de bouwsector, de architecten erbij betrekken. Dat zijn allemaal sectoren die daar ook interesse kunnen voor hebben. Het kan uiteraard ook aanleiding geven tot onderzoek en dergelijke. Het kan leiden tot openstelling op bepaalde dagen van de vele publieksgebouwen. Ik denk nog aan architecturale rondleidingen, gidsbeurten enzovoort.

Ik heb u de subsidies meegedeeld die ik heb verstrekt aan Westtoer, in de eerste plaats om tot een studie te komen en in de tweede plaats om evenementieel te handelen. Ook Toerisme Vlaanderen zal zich daarvoor inzetten. Dat lijkt mij nu een perfecte aansluiting bij de herdenkingsactiviteiten van 2014-2018 om de periode van heropbouw onmiddellijk daarna onder de aandacht te brengen en daar veel mensen naartoe te brengen.

Ik deel uw mening: dat zal nog altijd bij heel veel mensen een grote betrokkenheid teweegbrengen, om niet te spreken van getuigenissen die zeer emotioneel zijn. We hebben dat beiden kunnen ervaren, er was ontzettend veel volk voor de voorstelling van een boek. De lokale gemeenschap was daar, heel het dorp was daar gevlucht op dat moment. Het dorp was leeg. Dat leeft nog altijd bij de mensen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Manuela Van Werde aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over onroerenderfgoedgemeenten – 684 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Karim Van Overmeire

De voorzitter: Mevrouw Van Werde heeft het woord.

Manuela Van Werde (N-VA): Minister-president, met de laatste staatshervorming werden een aantal taken overgedragen naar lokale besturen. Een voorbeeld daarvan is de verantwoordelijkheid die de gemeenten kunnen opnemen op het vlak van onroerenderfgoedbeleid, door te kiezen voor het statuut van onroerenderfgoedgemeente.

Een gemeente die deze erkenning wil, maakt daarmee duidelijk dat ze geeft om het behoud en beheer van onroerend erfgoed. Tegelijk geeft zo'n gemeente daarmee aan dat ze de expertise in huis heeft om welbepaalde bevoegdheden en taken over te nemen, taken zoals die omschreven zijn in het Onroerenderfgoeddecreet

en het Onroerenderfgoedbesluit. Uiteraard moet zo'n gemeente ook voldoen aan erkenningsvoorwaarden.

Zo'n onroerenderfgoedgemeente bouwt een eigen beleid uit voor het onroerend erfgoed op haar grondgebied, en doet dat complementair aan het Vlaamse beleid.

Op dit moment telt Vlaanderen negentien onroerenderfgoedgemeenten. Voldoet dit aantal aan uw verwachtingen?

Werden er sinds 2017 aanvragen tot erkenning als onroerenderfgoedgemeente geweigerd? Indien ja, om hoeveel gemeenten gaat het? Om welke redenen werden die aanvragen geweigerd?

Van de vijf Vlaamse kunststeden heeft alleen Leuven de status van onroerenderfgoedgemeente en in het algemeen ontbreken de grote historische woonkernen op het lijstje. Antwerpen, Gent, Brugge en Mechelen hebben zelfs geen aanvraag ingediend. Hoe verklaart u dit? Is dit een probleem volgens u? Zo ja, welke initiatieven wilt u eventueel nemen om die cijfers te op te trekken?

Bij het fuseren van gemeenten gaat de erkenning automatisch naar de nieuw gevormde gemeente. Dit geldt tot aan de volgende erkenningsronde. Zijn er veel gemeenten in dat geval? Zijn er ook gemeenten – nieuw gevormde of bestaande – die afstand deden van hun erkenning als onroerenderfgoedgemeente? Kent u de motivatie van de lokale beleidsvoerders in deze gevallen?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Mevrouw Van Werde, volgens mij is het niet zo belangrijk of het aantal onroerenderfgoedgemeenten voldoet aan mijn verwachtingen. Dat is ook zo. Volgens mij is vooral van belang de meerwaarde die ze kunnen leveren aan het onroerenderfgoedbeleid.

Het statuut is relatief nieuw. Voor de steden en gemeenten is het soms nog wat afwegen of ze tot een intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED) willen behoren of zelf een erkenning als onroerenderfgoedgemeente willen verkrijgen.

U weet dat de aanvragen tot erkenning gebeurden halverwege de lopende beleidsperiode, de beleids- en beheerscyclus (BBC) voor de gemeenten. Het beleidsplan Onroerend Erfgoed moest via een aanpassing van de bestaande meerjarenplannen worden ingevoerd in de invoertool van de lokale BBC.

Koksijde was de eerste gemeente die ik heb kunnen erkennen. Enkele jaren later hebben we een mooie mix van steden en gemeenten die ofwel zelf erkend zijn ofwel in een IOED. Ik heb het hier al meegedeeld: 175 Vlaamse gemeenten zijn lid van een IOED, naast uiteraard de 19 erkende onroerenderfgoedgemeenten.

In 2020 komt er een nieuwe erkenningsronde. Er komt er nog een halverwege. Ik hoop dat nog een aantal steden en gemeenten de stap zullen zetten naar erkenning, aangezien dat volledig in de lijn van autonomie van de steden en gemeenten gaat. Het is niet meer het agentschap, maar het zijn zichzelf die machtigingen verlenen enzovoort.

Er zijn in 2017 geen erkenningsaanvragen geweigerd.

Het agentschap Onroerend Erfgoed ondernam en onderneemt diverse initiatieven om die aanvragen tot erkenning aan te moedigen, dan wel om in te stappen in een IOED of een IOED op te richten.

Ik geef u een aantal initiatieven. Tijdens de maand februari organiseert mijn administratie, in samenwerking met het departement Cultuur, twee informatiesessies

over de lokale cultureelerfgoedconvenanten, de erkenning als IOED en de erkenning als onroerenderfgoedgemeente. Via diverse kanalen werden de gemeentebesturen hierover geïnformeerd. Een honderdtal ambtenaren en mandatarissen van lokale besturen schreven zich in voor die infosessies. Het agentschap heeft zijn website vernieuwd en meer informatie gedeeld over erkende onroerenderfgoedgemeenten. Het publiceerde een informatieve folder met uitleg over de erkenning als onroerenderfgoedgemeente, de procedure, de taken, de mogelijkheden. Het agentschap organiseerde een bevraging bij lokale besturen over hun noden voor een lokaal onroerenderfgoedbeleid en werkte een actieplan uit om hieraan tegemoet te komen. Het delen van meer inspirerende voorbeelden op de website is daarvan trouwens een gevolg. Om concreet in te spelen op de noden van de erkende onroerenderfgoedgemeenten zit het agentschap ook regelmatig met hen samen.

Voor de duidelijkheid wil ik eraan toevoegen dat het niet noodzakelijk is dat je erkend bent als onroerenderfgoedgemeente om een lokaal onroerenderfgoedbeleid te voeren. Je kunt een onroerenderfgoedbeleid voeren zonder dat je die erkenning hebt. Maar als je erkend bent, geef je zelf de toelating voor de handelingen aan beschermd erfgoed waarvoor geen omgevingsvergunning vereist is. Je volgt die toelatingen dan ook op. Bekrachtiging, voorwaarden koppelen aan of weigeren van archeologienota's gebeurt door de gemeente zelf. Ook het begeleiden van de erkende archeologen bij de uitvoering van hun taak gebeurt door de gemeente. Het is hier al een paar keer aan bod gekomen, in het kader van de snellere afhandeling. Als het de gemeente zelf is die die opvolging doet, omdat ze dichter op het terrein zit en de zones beter kent dan het agentschap, kan ze korter op de bal spelen. Ze kan de meldingen van archeologisch vooronderzoek ontvangen, met ingrepen in de bodem voordat de omgevingsvergunning verleend werd. Ook ontvangt de gemeente dan de meldingen van de aanvang van een archeologische opgraving. Dat zijn de voordelen van een erkenning.

Maar het is niet zo dat kunststeden die niet erkend zijn als onroerenderfgoedgemeente geen eigen onroerenderfgoedbeleid voeren. Er zijn in Vlaanderen prachtige voorbeelden van steden die al heel lang een eigen onroerenderfgoeddienst hebben, nog voor er zelfs maar sprake was van een mogelijke erkenning als onroerenderfgoedgemeente. Je kunt met eigen mensen een zeer actief beleid voeren, dat de zaken zeer nauw opvolgt en waakt over het patrimonium, het esthetische karakter, de eenvormigheid op bepaalde gebieden enzovoort.

Tot slot, er zijn geen erkende onroerenderfgoedgemeenten die in 2019 fuseerden.

De voorzitter: Mevrouw Van Werde heeft het woord.

Manuela Van Werde (N-VA): Minister, ik ben het met u eens dat niet het aantal belangrijk is, maar wel de meerwaarde. Maar er is iets dat ik mij afvraag. Het is misschien een heel simpele redenering, maar het is toch veelzeggend dat u zegt dat 175 Vlaamse gemeenten geneigd waren om deel uit te maken van een IOED of om er een op te richten. Waarom? Daar zit wel een financiële vergoeding aan vast.

Maar zit er dan geen contradictie in het gegeven? Want grote steden die een eigen erfgoedbeleid hebben uitgebouwd en eigenlijk al meer middelen hebben om zo'n beleid uit te bouwen, zijn tot op heden niet geneigd om zo'n erkenning aan te vragen. In mijn eigen stad, Antwerpen, hoor ik waarom dat zo is. Het vraagt namelijk meer werk en meer personeel. De stad neemt een deel van de taken van Vlaanderen over, maar daar staat niets tegenover.

Bij een IOED krijg je daarentegen 85.000 euro en dan moet je maar met drie gemeenten zijn, drie kleine gemeenten. Kleinere gemeenten die minder middelen hebben en die toch de financiële meerkost willen dragen die dat werk met zich meebrengt, willen dan blijkbaar toch onroerenderfgoedgemeente worden.

Ik vraag me dan af of het geen stimulerend effect zou kunnen hebben om bij zo'n erkenning tot onroerenderfgoedgemeente een soort van bruidsschat te geven, extra middelen om die taken op te vangen? Tenslotte wordt een deel van de werklast verhuisd van het Vlaamse naar het lokale niveau.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Het is alsof collega Van Werde mijn notities heeft gelezen. Maar dat is niet zo, dat weet ik zeker. *(Gelach)*

Ik heb ze net opgesteld, terwijl zij aan het woord was.

Minister-president, ik heb opgeschreven: "Er staat te weinig tegenover op het vlak van bevoegdheid en van autonome keuzes. En het levert te veel werk op, waarvoor je extra personeel moet inzetten. En daardoor neem je zelfs een aantal taken van Vlaanderen over."

Minister-president, toen we het nieuwe Erfgoeddecreet bespraken, zei ik ook al dat ik dacht dat die formule niet zal werken omdat ze geen prikkels geeft en niet genoeg uitdagingen geeft voor de lokale besturen. En waarom zou men die klusjes doen, als dat ook in Brussel kan gebeuren?

Het is iets dat we zeker moeten meenemen bij de toekomstige evaluatie die onze opvolgers moeten doen, zeker omdat er een anomalie is tussen de intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten en de lokale besturen. Er is iets niet juist.

Minister-president, u kunt toch niet beweren dat, met maar negentien onroerenderfgoedgemeenten, het beleid is gelukt. Ik denk dat we over bevoegdheden, verantwoordelijkheden, taakstellingen en financiering nog eens een grondig gesprek moeten voeren. Ik ben wel blij dat twee derde van de Vlaamse gemeenten bij de intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten zijn aangesloten. Ik denk dat het hoofdzakelijk kleinere gemeenten zijn die niet de competentie en expertise in huis hebben om dat met eigen personeel te doen. Er moet dus toch nog een en ander gebeuren, wat overigens niets afdoet aan het beleid van Gent, Antwerpen, Brugge – dat ik het best ken – op het vlak van onroerend erfgoed. Maar van een echte samenwerking kun je niet spreken.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Er zijn een paar zaken aangekaart. De intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten (IOED's) krijgen een bedrag van 85.000 euro. Het zijn vaak kleine gemeenten die op zich niet de slagkracht en de middelen hebben die grote steden hebben. Die hebben veel meer middelen uit het Steden- en Gemeentefonds dan de kleinere gemeenten. U weet dat ook. Als ik zie dat een stad als Brugge met een grote erfgoeddienst – ik weet niet hoeveel mensen er werken, maar het zijn er veel –, een stad als Gent en een stad als Antwerpen, die kans niet aangrijpen, dan kan het niet liggen aan het feit dat ze de vrouw- of mankracht niet hebben. Leuven bijvoorbeeld is wel erkend. Mijnheer De Gucht, Aalst op het eerste gezicht niet. Het geeft autonomie. Collega Caron zegt dat er meer autonomie moet zijn, maar zeg me welke. *(Opmerkingen van Bart Caron)*

Meer bevoegdheden. Je zou nog kunnen zeggen dat het bewaken van stads- en dorpsgezichten een taak voor de steden en gemeenten kan zijn omdat zij de bewakers zijn van de uniformiteit. Het advies bij beschermde gebouwen moet volgens mij bij het agentschap blijven. Het moet bij een externe instelling blijven. Voor de toelatingen en de archeologie hebben ze veel meer bevoegdheden en het is dus niet onbelangrijk om die bevoegdheden te krijgen. Zijn ze van die aard dat je veel extra mankracht moet aanwerven? Ik vind van niet, en zeker in de grote steden kan het geen argument zijn omdat ze hun eigen diensten hebben.

De kleine gemeenten hebben al moeite om een omgevingsambtenaar te hebben. Ze moeten al vaak in een intergemeentelijk verband gaan om een omgevingsambtenaar te hebben omdat ze de expertise niet zelf in huis kunnen opnemen. Het wordt vaak gedeeld over veel gemeenten. Leiedal bestaat uit Anzegem, Avelgem, Deerlijk, Harelbeke, Kortrijk, Kuurne, Lendelede, Spiere-Helkijn, Menen, Waregem, Wervik, Wevelgem en Zwevegem. Die 85.000 euro moet worden verdeeld over zoveel gemeenten. Je kunt dus niet zeggen dat het een zeer grote subsidie is, maar het laat wel toe om een erfgoedambtenaar te hebben.

Ik sta open – maar het zal in de komende regeerperiode moeten gebeuren – voor suggesties om meer bevoegdheden te geven. Buiten stads- en dorpsgezichten zie ik er geen. Ik denk dat de adviesbevoegdheid bij de omgevingsvergunningen voor de beschermde gebouwen en monumenten bij het agentschap moet blijven. Het is al niet bindend, de steden en gemeenten hebben al een autonomie om daarover te oordelen. Dat ze zichzelf daarover nog eens adviseren, lijkt een beetje moeilijk. Maar behoeder en bewaker van de stads- en dorpsgezichten zou een bijkomende bevoegdheid kunnen zijn die je overdraagt naar de steden en gemeenten. Er moet over worden nagedacht.

De voorzitter: Mevrouw Van Werde heeft het woord.

Manuela Van Werde (N-VA): Minister-president, ik doe het niet graag maar ik zou u toch willen tegenspreken wat de extra workload en het extra personeel betreft. Ik weet zeker dat er in Antwerpen te weinig mensen zijn. De workload is daar ook veel groter en ze kunnen er meer mensen gebruiken. Er is natuurlijk ook gigantisch veel erfgoed en dat geldt voor alle historische steden.

Verder begin ik me ernstig zorgen te maken als mijn betogen hier beginnen te lijken op die van collega Caron van de oppositie.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Jean-Jacques De Gucht aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over het spanningsveld tussen oude sociale woningen, hun kostprijs en hun erfgoedwaarde – 706 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Rik Daems

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Voorzitter, minister-president, collega's, in een artikel gepubliceerd in De Standaard werd de vraag luidop gesteld of we versleten erfgoed tot elke prijs dienen te bewaren. Het zijn moeilijke dilemma's. Architecturale vernieuwingen uit ons verleden behoren vandaag tot het erfgoed. Ze verkeren niet altijd in een goede conditie. Hun energieprestaties zijn meestal belabberd, in sommige situaties merken we betonrot en het comfort is vaak niet meer van deze tijd.

Bij sociale woningen met erfgoedwaarde wordt renovatie gestimuleerd. Sociale huisvestingsmaatschappijen renoveren grote delen van hun patrimonium om te voldoen aan de huidige woningnormen. Het meenemen van de erfgoedwaarde in de afweging weegt echter enorm op het budget. Een afwegingskader tracht een richtlijn te bieden voor ingrepen aan het patrimonium, maar dan nog blijft de vraag vaak waar de erfgoedwaarde van het gebouw net zit. In het innoverende concept van de architect? In het materiaalgebruik? Of is de beeldwaarde bepalend? Het belang van het erfgoedpatrimonium is dus niet eenzijdig. De erfgoedwaarde van het sociale woningbouwpatrimonium is weliswaar niet min. Het is een getuigenis van

de sociale geschiedenis en de evolutie van de huisvesting van de Vlaamse arbeidersklasse de voorbije honderd jaar. Daarmee was het vaak ook het proefterrein voor nieuwe opvattingen, methoden en modellen van bouwen en wonen.

De Vlaamse Regering heeft de ambitie de sociale huurwoningen tegen 2020 op energetisch vlak te renoveren. In 2016 heeft het agentschap Onroerend Erfgoed het volledig huurpatrimonium van de sociale huisvestingsmaatschappijen (SHM's) op de erfgoedwaarde gescreend. Om deze doelstelling te halen, zal nog een serieus tandje bij moeten worden gestoken. Op dit ogenblik ontbreekt nog dakisolatie in 16.574 sociale huurwoningen, 10,7 procent van het sociaal huurpatrimonium.

Minister-president, we zitten hier met een spanningsveld. Enerzijds zijn er de beperkte budgetten en anderzijds is er de nood om de sociale woningen te renoveren om de woonkwaliteit te verbeteren en is er de nood de erfgoedwaarde van die sociale woningen te bewaren.

Wat is uw visie op dit huidige spanningsveld? Zijn de verwachtingen van het agentschap Onroerend Erfgoed realistisch? Is het afwegingskader een billijk instrument om SHM's in hun renovaties bij te staan? Bent u van plan hierover met de stakeholders te overleggen? Wat heeft het onderzoek van het agentschap Onroerend Erfgoed precies opgeleverd met betrekking tot het sociaal huurpatrimonium? Zitten we op koers om onze doelstelling tegen 2020 te halen? De inventaris houdt in veel gevallen geen verplichting voor de eigenaar in. In hoeveel gevallen hebben SHM's de adviserende erfgoedtoets de voorbije jaren naast zich neergelegd?

Daarnaast zou ik er ook even op willen wijzen dat dit een vraag om uitleg is over de wijze waarop de SHM's hiermee omgaan. Dit betekent dat het enkel om huurwoningen gaat. Er zijn echter, vooral na de Tweede Wereldoorlog, ook veel sociale koopwoningen geweest. Zij geven een belangrijk beeld van hoe hiermee is omgegaan. Dit ligt een beetje in het verlengde van de barakken waar het daarnet over ging. Hele wijken in onze steden zijn op die manier verrezen, en de vraag is hoe we hiermee kunnen omgaan. Ik denk dat dit iets is waar we in de toekomst over moeten nadenken.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, het doorgeven van erfgoed aan volgende generaties betekent dat dit erfgoed volgens de huidige noden en in de veranderende omstandigheden goed moet kunnen worden gebruikt. De hedendaagse onroerenderfgoedzorg is er dan ook op gericht het behoud en het gebruik te combineren. Dit moet gebeuren op basis van de huidige woon- en energienormen.

Het is een goede zaak dat de SHM's werk maken van de renovatie van hun patrimonium om aan de huidige woonnormen te voldoen. Vele SHM's erkennen in dit verband de erfgoedwaarde van hun patrimonium. Het is duidelijk dat de nodige ingrepen een impact kunnen hebben op de erfgoedwaarden en dat een spanningsveld tussen behoud en vernieuwing kan ontstaan. Dat is voor elk gebouw het geval en dat is geen eenvoudige opgave.

De Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) en mijn agentschap hebben de handen in elkaar geslagen om de SHM's en de lokale besturen met een handleiding te ondersteunen. Die handleiding, 'Thuis in erfgoed. Handleiding voor het beheer van de erfgoedwaarden in het patrimonium van de sociale huisvestingsmaatschappijen', biedt inspiratie om de erfgoedwaarde tijdens renovaties en ontwikkelingen van het sociale woningbouwpatrimonium te vrijwaren. De handleiding toont hoe afstemming tussen het behoud van de erfgoedwaarde en het streven naar een optimaal woon- en energiecomfort mogelijk is. De al vermelde

ontwikkelingen kunnen met het erfgoed worden verzoend. Dit is maatwerk, en de resultaten variëren volgens de erfgoedwaarde en de gevraagde verbeteringen of ontwikkelingen. De creativiteit van de ontwerpers speelt natuurlijk ook een belangrijke rol.

Het agentschap Onroerend Erfgoed is ervan overtuigd dat de ontwikkeling van het erfgoed met het behoud van de erfgoedwaarde mogelijk is. Het agentschap wil hieraan graag bijdragen door kennis en goede voorbeelden te delen. In 2016 heeft het agentschap Onroerend Erfgoed het onderzoeksrapport 'Goed wonen voor iedereen: een rijke geschiedenis. Onderzoek naar de erfgoedwaarden van het socialewoningbouwpatrimonium in Vlaanderen' gepubliceerd. Beide zeer lijvige studies zijn trouwens online te vinden.

Dit rapport omvat voor elke erin opgenomen wijk of woningbouwblok een beheersgerichte evaluatie, met een beschrijving van onder meer de belangrijkste erfgoedelementen en het belang van de materialiteit. Deze informatie maakt het mogelijk een goede afweging te maken. Volgend op dit onderzoek, heeft het agentschap de al vermelde beheersgerichte handleiding opgesteld.

Die handleiding omvat, naast de visie van het agentschap Onroerend Erfgoed op het beheer van het patrimonium, richtlijnen, praktische tips en inspirerende voorbeelden. De handleiding geeft de SHM's, de lokale besturen, de vergunningverleners, de sectorarchitecten van de VMSW en alle andere partners instrumenten om de erfgoedwaarde reeds vanaf de planningsfase van een concreet project te vrijwaren.

De meerderheid van het erfgoed van de SHM's is in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed opgenomen, maar is niet beschermd. Voor het beschermd erfgoed kan een SHM ook rekenen op de ondersteuning door de erfgoedconsulenten van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Zowel het onderzoek naar de erfgoedwaarde als het beheersgericht onderzoek zijn in samenspraak met de VMSW tot stand gekomen. De SHM's zijn hiervan op de hoogte, wat meteen het antwoord is op de vraag of ik van plan ben met de stakeholders in overleg te treden. Er is door middel van voorafgaand overleg, een strenge selectie en het hanteren van bijkomende criteria, zoals spreiding over de SHM's en renovatieplannen, ook rekening gehouden met het spanningsveld tussen het behoud en het gebruik. Dit project van het agentschap Onroerend Erfgoed is afgerond met de publicatie van het onderzoeksrapport en de handleiding. Er is geen bijkomend overleg gepland.

Aangezien de meerderheid van het patrimonium niet-beschermd erfgoed betreft, beschik ik niet over cijfers met betrekking tot de energetische renovatie. Ik kan dan ook geen antwoord geven op de vraag of we de doelstelling al dan niet zullen halen.

Ik heb geen indicaties dat tot de wijziging van de regelgeving in 2017 geen rekening is gehouden met de adviezen van het agentschap Onroerend Erfgoed in de sloopaanvragen voor niet-beschermd sociale woningen.

U weet dat er sinds 2017 geen adviezen meer verleend worden door het agentschap.

Bij renovatie van niet-beschermd erfgoed was het agentschap nooit betrokken en daar heb ik dus geen zicht op.

Zoals gezegd, zie ik wel een draagvlak bij de huisvestingsmaatschappijen voor de erfgoedwaarde van hun patrimonium. Ik kan ook terugkijken op een goede samenwerking met de VMSW bij het tot stand komen van het uitgevoerde onderzoek.

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Dank u voor uw antwoorden, minister. Ik begrijp dat men dus in kaart heeft gebracht wat er vandaag beschikbaar is. Langs de andere kant begrijp ik ook dat de basis voor een lokaal bestuur om geen sloopvergunning af te leveren eigenlijk vrij beperkt is. Als een gebouw niet beschermd is en er wordt een sloopvergunning aangevraagd, dan heeft het lokale bestuur namelijk niet veel om zich op te beroepen.

Ik ga verder met mijn redenering, want de collega aan uw rechterkant zit me al de hele tijd eigenaardig te bekijken. We kunnen in beeld brengen wat er allemaal is en wat er erfgoedwaarde heeft. Langs de andere kant kunt u zeggen: we werken goed samen met die sociale huisvestingsmaatschappijen en die houden daar rekening mee. Ik hoor u echter ook wel zeggen dat u niet weet niet of er onder-tussen al zaken gesloopt zijn en op welke manier men heeft ingespeeld, om de eenvoudige reden dat men geen verslag moet uitbrengen.

De vraag is dus of we niet eens moeten nadenken over hoe we daarmee omgaan. Is het niet interessanter om niet te werken met een volledig beschermde status, waarbij je bijna in een volledig afgewerkt systeem zit, waar je heel weinig mag doen en waar je niet op een normale manier aan die energetische waarde mag werken, maar om te werken met een tussenfase, waarbij niet gemakkelijk een sloopvergunning kan worden verleend. Ik denk dus dat we erover moeten nadenken of we daar geen tussensysteem insteken. Op de lijst met onroerend erfgoed staan toch ook zaken die nog niet beschermd zijn. De realiteit is ook vaak dat er gebouwen op die onroenderfgoedlijst staan waarvan later blijkt dat ze afgebroken zijn, wat jammer is. Ik denk dus dat we echt eens moeten nadenken over hoe we een tussenfase kunnen inschrijven, waarbij men moderne technieken mag gebruiken om het onroerend erfgoed te bewaren en het langs de andere kant aan te passen aan de manieren van wonen – energetisch wonen, passief wonen zelfs – die wij vandaag vragen. Ik denk dat dat een manier is om in de toekomst dat erfgoed goed te bewaren.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Ik vind de oproep van collega De Gucht zeer terecht, zeker als het gaat over woningen, maar ook in andere gevallen. We hadden het vandaag al over een kolenwasserij. Er zou ook een vorm van hedendaagse architectuur of functionaliteit in een erfgoedpand ingebracht moeten kunnen worden, die net de kernerfgoedwaarden versterkt en tegelijkertijd hedendaags comfort toelaat en misschien zelfs een toegevoegde architecturale kwaliteit. Ik denk dat dat zeker kan gebeuren in ensembles, liever dan alles plat te gooien en iets nieuws te bouwen.

Er zijn behoorlijke wat sociale woonwijken, tuinwijken bijvoorbeeld, die qua ensemble prachtig zijn, maar die inderdaad afgeleefde, vaak leegstaande sociale woningen bevatten. Hier zou ook een aanpak bepleit kunnen worden die het midden houdt tussen zorg voor het erfgoed en een vorm van actuele vernieuwing en architectuur.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Ik moet eerlijk zeggen dat ik jullie betoog niet meer begrijp. Ik zie nu een tweet verschijnen dat er zes inventarissen zijn en drie verschillende soorten bescherming. Er is maar één inventaris voor heel Vlaanderen. Wat geïnventariseerd is, is niet beschermd.

Collega's, we maken een inventaris voor heel Vlaanderen, nadat er een afweging gemaakt werd of het beschermingswaardig is. Lokale besturen gaan daarover, lokale besturen maken de afweging. Hun autonomie is altijd maar versterkt. Vroeger

gaf het agentschap daarover advies, een niet-bindend advies. Ik heb destijds als minister van Bestuurszaken een einde gemaakt aan alle bindende adviezen, niet alleen in Erfgoed maar ook in Omgeving, in alle mogelijke terreinen, omdat een bindend advies een contradictio in terminis is. Als je een bindend advies verleent als ambtenaar, dan beslis je. Dan moet de politiek, het college van burgemeester en schepenen, de minister, de gemeenteraad of de deputatie dat advies volgen. Dat past niet in een democratie. In een democratie is het de minister, is het de burgemeester, zijn het de schepenen die verantwoording afleggen. Zij krijgen een advies en ze gaan daarmee om. Ze moeten motiveren of ze dat volgen of niet. Maar zij beslissen, en niet de ambtenaar. Het is niet Amada: alle macht aan de ambtenaar. Het is de politiek die de verantwoordelijkheid heeft in een democratie.

Dus ik heb alle bindende adviezen afgeschaft. Dat staat haaks op het democratische representatieve systeem dat we kennen. De gemeenten hebben daar autonomie. Bij een inventaris, of het nu gaat over sociale woningen of over andere woningen, moet de gemeente lokaal een afweging maken en beslissen of ze dat behoudt of niet. Als ze niet beschermingswaardig geacht worden op het Vlaamse vlak, dan zeggen we: 'We gaan die niet beschermen.' We hebben nu meer dan 80.000 woningen op een inventaris staan.

Dan moet je gewoon de afweging maken of er al dan niet gesloopt kan worden.

Wat dat energetische vraagstuk betreft, is het natuurlijk moeilijker wanneer gebouwen beschermd zijn dan wanneer ze dat niet zijn, maar het probleem is exact hetzelfde als bij privéwoningen. Heel wat patrimonium van SHM's is inderdaad oud en niet-geïsoleerd: de daken en buitenschil zijn niet geïsoleerd, de ramen zijn enkel glas. Dat is exact hetzelfde bij ons privépatrimonium, dat vaak nog van het interbellum of eerder dateert. Vandaar hebben we met het Vlaams Klimaat- en Energieplan beslist om bij alle woningen die van eigenaar veranderen de verplichting op te leggen binnen de vijf jaar drie van de zes maatregelen uit te voeren, waarvan twee betrekking moeten hebben op de buitenschil. Die maatregelen zijn onder andere: dakisolatie aanbrengen, dubbel glas plaatsen of een warmtepomp of zonnepanelen installeren. Op die manier gaan we dat oude patrimonium, de tweede grootste CO₂-emittent in Vlaanderen, gaandeweg op een verstandige manier energetisch renoveren.

Koopwoningen vallen daar evenzeer onder. Als koopwoningen van eigenaar veranderen – tegen 2050 veranderen ongeveer alle woningen, 90 à 95 procent, van eigenaar door erfenis, schenking of verkoop –, geldt dezelfde regel. Daarnaast is er een zeer groot programma uitgewerkt voor de energetische renovatie van sociale woningen. In een eerste fase gaat Vlaams minister Homans 12.000 woningen kunnen aanpakken met middelen uit het Klimaatplan.

Er zijn dus twee zaken. Enerzijds is er de vraag of woningen op de inventaris staan of beschermd zijn. Voor woningen die op de inventaris staan gebeurt de afweging renoveren of slopen op lokaal niveau, zonder bemoeienis van de Vlaamse overheid. Beschermden woningen daarentegen kunnen niet gesloopt worden. De energetische renovatie is in beschermden gebouwen moeilijker, maar ook daar zijn we behulpzaam: het agentschap heeft proactief handleidingen en afwegingskaders gemaakt. Anderzijds heb je ook het aspect energetische renovatie, waarrond het Vlaams Klimaat- en Energieplan voorziet dat elke woning die van eigenaar verandert binnen de vijf jaar energetisch gerenoveerd moet worden. Voor de woningen die in eigendom blijven van de VMSW rollen we een programma uit met middelen uit het Klimaatfonds, om renovatie mogelijk te maken.

De voorzitter: De heer De Gucht heeft het laatste woord.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Ik denk dat we een beetje naast elkaar aan het praten zijn. Waar het over gaat is dit. Je hebt beschermden gebouwen.

Die zijn beschermd en die kun je niet afbreken. Daarnaast heb je de gebouwen die op de inventaris staan, gebouwen waarvoor lokale besturen de afweging moeten maken om al dan niet een sloopvergunning af te leveren.

Wanneer lokale besturen echter geen sloopvergunning afleveren voor gebouwen die op de inventaris staan, dan is de realiteit dat men die meestal toch krijgt als men verdere stappen onderneemt. Dat is gewoon de realiteit.

De vraag is dus of er eventueel een tussensysteem kan komen, waarbij je een gebouw niet direct als beschermd gaat classificeren, maar waarbij je toch een stok achter de deur houdt. Er zijn namelijk heel wat gebouwen die puur op zich niet echt beschermd hoeven te worden, maar die wel karakter geven aan hun omgeving en dus beter behouden blijven. U zegt dat lokale besturen daarover beslissen, maar op dit moment is het zo dat men vaak een sloopvergunning krijgt als men bijvoorbeeld naar het provinciebestuur trekt. Zou het niet mogelijk zijn om tot een tussenfase te komen, met een kader, zodat we weten waar we naartoe willen?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Ik heb er alle respect voor dat het laatste woord aan het parlement toekomt, maar we spreken hier inderdaad over iets anders. Voor beschermde gebouwen kennen we de regels. Zowel voor sociale woningen als privéwoningen die op de inventaris staan, geldt dat lokale besturen de afweging maken. U zegt dat lokale besturen niet het laatste woord hebben, omdat je beroep kunt aantekenen bij de deputatie, die misschien soepeler is, en daarna bij de Raad voor Vergunningsbetwistingen. Maar dat is nu eenmaal ons rechtssysteem.

Als steden of gemeenten absoluut willen vermijden dat bepaalde panden die voor Vlaanderen niet beschermingswaardig zijn ooit gesloopt worden, dan kunnen ze een bouwverordening opstellen die dat onmogelijk maakt. Dat is onder andere in Leuven het geval. Steden en gemeenten kunnen zelf beslissen dat bepaalde gebouwen voor hun patrimonium waardevol zijn en kunnen verordenen dat ze nooit gesloopt worden. Dat is lokale autonomie. U gaat me nu toch niet vragen om die lokale autonomie terug te schroeven? Er is hier jarenlang getimmerd op de versterking van de lokale autonomie. Ik heb er in de vorige legislatuur enorme stappen in gezet en deze regering heeft die trend verdergezet.

Een inventaris blijft een inventaris. Lokale besturen moeten de afweging maken en het is nu eenmaal ons rechtssysteem dat je daar tweemaal tegen in beroep kunt gaan. Je kunt als stad een bouwverordening maken waarin duidelijk staat welke gebouwen, panden of complexen niet gesloopt mogen worden. Dat kun je doen.

De voorzitter: Mijnheer De Gucht, u hebt het laatste woord, maar houd het kort. U mag hoogstens even zuchten.

Jean-Jacques De Gucht (Open Vld): Het is interessant om die lokale verordening als uitgangspunt te nemen. Als het over erfgoed gaat, heb je kleine gemeenten en grote gemeenten. We willen zo snel mogelijk grotere fusies, maar ondertussen zitten we nog steeds met die kleinere gemeenten die niet noodzakelijk van alles op de hoogte zijn. Kunnen we er dan niet voor zorgen dat we ze juiste informatie geven over welke stokken ze precies achter de deur kunnen houden?

Ik ben ervan overtuigd dat dit in de plattelandsgemeenten niet altijd het geval is. Kunnen we niet op een of andere manier de juiste informatie geven aan de lokale besturen, waardoor ze kunnen nagaan in welke mate ze bijvoorbeeld vanuit een verordening kunnen vertrekken om die gebouwen een betere bescherming te geven?

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Tine Soens aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over ontwikkelingssamenwerking, wat de wisselwerking tussen onderwijs en klimaatverandering betreft – 645 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Rik Daems

De voorzitter: Mevrouw Soens heeft het woord.

Tine Soens (sp.a): Minister-president, in een recente nota van Plan International België omschrijft de niet-gouvernementele organisatie (ngo) de wisselwerking tussen de bevordering van het recht op onderwijs en de strijd tegen de klimaatverandering. Klimaatverandering zet het recht op kwalitatief onderwijs op de helling. Klimaatrampen, droogte en overstromingen bedreigen de fysieke toegang tot scholen en schoolgebouwen. Daarnaast zien we dat kinderen, vooral meisjes, de toegang tot onderwijs verliezen in nasleep van klimaatrampen, zoals de tsunami van 2004. Daarnaast zien we ook dat meisjes vaker het slachtoffer zijn van klimaatverandering en klimaatrampen: gendernormen verhinderen hen om te leren zwemmen, klimmen, signalen te herkennen of eerste hulp toe te dienen. Bijgevolg maakte de tsunami van 2004 maar liefst vier keer zoveel vrouwelijke dodelijke slachtoffers dan mannelijke. Daarnaast lopen zij na rampen een groter risico op fysiek en seksueel misbruik, geweld en intimidatie. Dat is ongelijkheid op z'n ergst, en dat is zacht uitgedrukt.

Er is nood aan zogenaamde 'safe schools', waar kinderen in ontwikkelingslanden waarschuwingssignalen leren kennen en zich kunnen voorbereiden op rampen, waar kinderen hun schoolparcours veilig kunnen verderzetten, ook in noodsituaties, waar kinderen weerbaarder en zelfredzamer leren worden, en alles wat ze leren overdragen op de lokale gemeenschap. Zo hebben we bijvoorbeeld in Vlaanderen gezien dat als kinderen leren sorteren op school, ze dat dan thuis leren aan hun ouders en grootouders. Dat is dus zeer belangrijk. Zo hebben de scholen een brede en blijvende impact op heel wat mensen in risicosituaties. Scholen bieden daarnaast ook bescherming aan kinderen: aan diegenen die hun ouders verloren en meisjes die het risico lopen om uitgehuwelijkt of misbruikt te worden. Daarnaast biedt de continuïteit van onderwijs in noodsituaties een zekerheid en herkenbaarheid, wat ongeloflijk belangrijk is bij het psychologische herstel van kinderen na een ramp.

In september 2015 werden de 'Sustainable Development Goals' (SDG's) door de Verenigde Naties aangenomen. Onderwijs maakt daar uiteraard een belangrijk onderdeel van uit. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking concentreert zich vandaag op bepaalde sectoren in drie partnerlanden. In Zuid-Afrika ligt een sterke focus op klimaatverandering. Onderwijs vormt momenteel geen prioriteit van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking.

In 2016 nam het Vlaams Parlement een resolutie aan om onderwijs een prominentere plaats te geven als transversaal thema. De transversale thema's zijn echter eerder dit jaar verdwenen uit het kaderdecreet van 22 juni inzake ontwikkelingssamenwerking.

Minister-president, hoe pakt Vlaanderen de wisselwerking tussen onderwijs en klimaatverandering aan in de partnerlanden? Wat is uw visie hierop?

Hoeveel middelen voor ontwikkelingssamenwerking gaan momenteel naar de bestrijding van de gevolgen van klimaatverandering in de partnerlanden? Welk aandeel van die middelen heeft betrekking op onderwijs?

Lopen er momenteel projecten met betrekking tot 'safe schools' in onze partnerlanden? Zo ja, hoeveel middelen worden daar momenteel voor uitgetrokken? Werden die projecten reeds geëvalueerd? Indien ja, wat waren de bevindingen?

In welke mate wordt gendergelijkheid als criterium gebruikt bij de selectie van projecten en de uiteindelijke besteding van middelen in ontwikkelingslanden?

Ambieert u investeringen in 'safe schools' als voorbereiding op en in de nasleep van klimaatrampen op de gebieden van onze partnerlanden?

Welke acties plannen u en uw collega-minister van Onderwijs, Crevits, ter bevordering van het onderwijs in ontwikkelingslanden?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Vlaanderen bepaalt in overleg met de partnerlanden specifieke sectoren voor samenwerking. Dit zijn momenteel landbouw voor Malawi, gezondheid voor Mozambique en klimaat voor Zuid-Afrika.

In Mozambique zetten we sterk in op onderwijs en opleiding. De opleiding van voldoende gekwalificeerde gezondheidsmedewerkers is een specifieke focus binnen de strategienota. In Mozambique is er nood aan een multisectorale aanpak, met onder meer onderwijs en cultuur. Dit is ook zo geformuleerd in de strategienota. We zetten in op informatie over seksuele en reproductieve gezondheid en relationele vorming.

In Malawi is Vlaanderen 'lead donor' op het vlak van landbouwvoorlichting, zeg maar de opleiding van boeren om productie te verhogen, te verbeteren en te verduurzamen.

In Zuid-Afrika bekijken mijn diensten een samenwerking tussen Vlaamse en Zuid-Afrikaanse universitaire instellingen op het vlak van klimaat. Dit dossier zal in de loop van dit jaar bij de Vlaamse Regering worden geagendeerd.

Vanuit het beleidsdomein Onderwijs en Vorming en het beleidsdomein Omgeving worden ook ODA-aanrekenbare (official development assistance) uitgaven gedaan. Voor Onderwijs is dat bijvoorbeeld de bijdrage aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde. Bij het beleidsdomein Omgeving is dat onder meer een bijdrage aan het Vlaams Fonds voor Tropisch Bos en het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling. Geen enkele van deze uitgaven legt een specifieke link tussen onderwijs en klimaatverandering.

Voor 2019 heb ik mijn diensten gevraagd om de mogelijkheid te onderzoeken om een project te financieren dat de onderwijssector strategisch wil inzetten voor de transitie naar een meer klimaatweerbare gemeenschap in Zuid-Afrika. In het kader van onze internationale verbintenissen met betrekking tot internationale klimaatbijstand zet Vlaanderen in de partnerlanden in op klimaatadaptatie en initiatieven tegen de negatieve impact van de al optredende klimaatverandering, en op de socio-economische ontwikkeling van ontwikkelingslanden. We steunen de partnerlanden in hun doelstellingen en initiatieven om adaptatiestrategieën te ontplooiën.

Het totaal van de vastleggingen op het vlak van internationale klimaatfinanciering, dus klimaataanrekenbare uitgaven, die expliciet gericht zijn op de partnerlanden, bedroeg in 2016 3.045.025 euro, in 2017 10.238.942 euro, en in 2018 9.320.971 euro. Als u dat wenst, kan ik de opgesplitste tabellen geven, maar ik denk dat ik die beter laat mailen, want anders moet ik al die bedragen en projecten voorlezen, en dat wordt ondoenbaar om die te noteren. U weet dat we extra middelen uit het Klimaatfonds aanwenden voor ontwikkelingssamenwerking. In 2016 was dat 2 miljoen euro voor core support voor het Africa Climate Change Fund (ACCF), in 2018 5 miljoen euro voor het Green Climate Fund (GCF) – ik heb dat hier in de commissie al meegedeeld. Ik zal die tabellen dus aan de secretaris bezorgen.

Onderwijs en educatie worden indirect telkens meegenomen in de projecten, het uitrollen van systemen, implementeren van technieken, en evalueren en meten

van resultaten. De projecten bieden telkens een educatieve meerwaarde en gebeuren in overleg met andere actoren, waaronder Onderwijs.

Op dit moment lopen er geen projecten die expliciet betrekking hebben op 'safe schools' in onze partnerlanden. Er zijn er ook geen gepland. Zoals ik al aangaf in mijn antwoord op vraag om uitleg nummer 2151 van 12 juni 2018, zet Vlaanderen wel in op kinderbescherming in de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking, waaronder ook noodhulp valt.

Artikel 5 van het kaderdecreet bepaalt dat gendergelijkheid, samen met goed bestuur en samen met mensenrechten, als kernwaarden voorop staan in de hele Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Ze worden in rekening genomen op beleidsniveau, in de partnerdialoog en op het niveau van de instellingen, ook op operationeel niveau, zowel bij de keuzes voor landen, sectoren, actoren, als doorheen de concrete uitvoering van projecten en programma's.

Ik kom tot uw zesde vraag. Ik verwijs naar mijn antwoord op schriftelijke vragen 192 van 9 februari 2016 en 301 van 22 juni 2018. Ongeveer 44 procent van de officiële ontwikkelingshulp (ODA) in de periode 2011-2017 zet rechtstreeks in op opleidingen, educatie, onderwijs en onderzoek. Naast die rechtstreekse ondersteuning komen opleidingen, educatie, onderwijs, onderzoek tevens voor als deelcomponenten binnen projecten en programma's die vanuit een andere sectorale finaliteit zijn ondersteund. Het betreft indirecte steun voor onderwijs. Onderwijs is dus sterk verankerd in de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Op basis van de beschikbare begrotingsruimte wil ik dezelfde inspanningen ook aanhouden.

De voorzitter: Mevrouw Soens heeft het woord.

Tine Soens (sp-a): Minister-president, dank u voor uw uitgebreid antwoord. Ik ben blij om te horen dat er toch al wat gebeurt rond onderwijs en klimaatverandering.

U hebt zelf twee projecten in Zuid-Afrika opgenoemd rond de samenwerking tussen universiteiten. Is dat dit jaar of was dat vorig jaar? Ik zou daar toch graag wat meer informatie over willen.

U sprak ook over transitie naar een klimaatweerbare gemeenschap in Zuid-Afrika, en zei dat u die vanaf dit jaar zou financieren, en dat onderwijs daar een rol in speelt. Is dat dan ook het hoger onderwijs, of gaat het dan zoals in mijn vraag ook specifiek over basisonderwijs en secundair onderwijs?

U zegt wel dat u momenteel geen projecten rond de 'safe and green schools' plant, maar is het mogelijk om in dat project rond de transitie naar een klimaatweerbare gemeenschap die rol van 'safe and green schools' ook mee te nemen?

U sprak ook even over de noodsituaties. U zegt dat we kinderbescherming ook meenemen in noodsituaties. Is dat ook het geval voor onderwijs? Legt u daar ook een extra nadruk op om in noodsituaties ook onderwijs extra aandacht te geven?

U zei tot slot ook dat gender in elke actie en in elk project wordt meegenomen, en dat dat ook belangrijk is bij de keuze voor de partnerlanden. Maar natuurlijk is gender en klimaat nog een heel specifiek probleem. Zoals ik heb uitgelegd in mijn toelichting, zien we dat meisjes en vrouwen extra kwetsbaar zijn als het op klimaatverandering aankomt, dat zij die signalen niet leren herkennen, dat zij bijvoorbeeld ook niet leren zwemmen en zich dus moeilijker kunnen redden. Mijn specifieke vraag is of er ook extra aandacht kan zijn voor gender bij klimaatverandering.

De voorzitter: Mevrouw De Meulemeester heeft het woord.

Ingeborg De Meulemeester (N-VA): Ik hoor aan het antwoord van mevrouw Soens dat ze wel tevreden is met uw antwoord, minister-president. Uiteraard kan het altijd beter, daar ben ik het mee eens. Collega Soens, ik denk dat u ook beseft dat Vlaanderen een kleine, maar betrouwbare partner is in de ontwikkelingssamenwerking. We doen wat we kunnen, en ik denk dat we ook wel erkend worden voor die inspanningen.

Onderwijs werd inderdaad opgenomen als transversaal thema. Die transversale thema's verdwijnen, maar we hebben ons wel ingeschreven in de agenda 2030, en in die SEG's worden die opgenomen, en ik denk dat dat wel in de globale uitvoering van ontwikkelingssamenwerking zit.

Minister-president Geert Bourgeois: Wat betreft de vraag over gendergelijkheid, ik heb het gezegd en dat is ook zo: in alle projecten die wij doen, loopt zowel in het beleid, in de samenwerking met de partnerlanden en de instellingen, als op het operationele niveau, die lijn van gendergelijkheid door, net zoals die van de mensenrechten. Trouwens vroeger hadden we in het decreet 'gender' staan, dat is vervangen door 'gendergelijkheid'. Dat is een generieke lijn die altijd gehandhaafd wordt, die altijd meespeelt in alle mogelijke acties, en die moet daarin meespelen.

Wat de samenwerking met Zuid-Afrika betreft, heb ik aan mijn diensten gevraagd om een samenwerking tussen Vlaamse en Zuid-Afrikaanse universitaire instellingen te bekijken op het vlak van klimaat. Het gaat over klimaatadaptatie. Die middelen zijn niet reuzegroot. Men moet zich daarop concentreren. We hebben gekozen voor een samenwerking met Zuid-Afrika, niet voor mitigatie maar voor adaptatie. Dat is een akkoord met een partnerland. Dat onderzoek zal lopen. Onze universiteiten kunnen daar een goede bijdrage aan leveren. Ik hoop dat er een mooi project uit voortkomt.

Ik kan u zeggen – maar dat is een beetje voorbarig, spijker me daar niet op vast, het is nog niet goedgekeurd – dat er ook een dossier door de Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand (VVOB) is ingediend met betrekking tot onderwijs en dat, neem ik aan, breder gaat – ik heb het zelf nog niet gezien – dan enkel universitaire samenwerking. Dat wordt nog onderzocht. Dat zou een aspect inzake onderwijs kunnen toevoegen, maar dat is nog geen beslist beleid. Dat is gewoon een project dat op stapel staat en mogelijkerwijze tot een beslissing komt.

Tine Soens (sp.a): We zullen het dossier van de VVOB in het oog houden. We zullen zien of het inderdaad breder gaat dan enkel de universitaire samenwerking, wat uiteraard ook belangrijk is, maar ik denk dat Vlaanderen een rol kan spelen buiten de universitaire samenwerking inzake de relatie tussen onderwijs en klimaatverandering in onze partnerlanden.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Wouter Vanbesien aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over het opzeggen van het INF-verdrag (intermediate nuclear forces) door Rusland en Amerika – 714 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Rik Daems

De voorzitter: De heer Vanbesien heeft het woord.

Wouter Vanbesien (Groen): Minister-president, mijn vraag gaat over het INF-verdrag (Intermediate-Range Nuclear Forces) en de opzegging daarvan door

Rusland en Amerika. Op vrijdag 1 februari zegde de Verenigde Staten het INF-verdrag op, de dag erop gevolgd door Rusland.

Dit verdrag verbiedt kernraketten voor de middellange afstand. Dit is nog maar eens een bijkomend probleem in onze internationale verhoudingen. Alsof de brexit en de spanningen in de trans-Atlantische relatie nog niet voor genoeg onzekerheid zorgen, komt daar nu het gevaar bij van een nieuwe nucleaire wapenrace in – en aan de grens van – Europa.

Het is nog niet definitief. Het verdrag voorziet in een overgangsperiode van zes maanden tussen de opzegging en de daadwerkelijke beëindiging. De Duitse bondskanselier zei alles te zullen doen om die periode te benutten om te proberen het verdrag te redden. Gezien het gebrek aan enthousiasme voor het behoud van het verdrag in Moskou en Washington, is de kans op slagen helaas niet heel groot.

Het Verdrag voor Vermindering van Strategische Nucleaire Wapens (START) loopt bovendien af in 2021. In de huidige sfeer is het niet onmogelijk dat er geen opvolger of verlenging komt. De mogelijke beëindiging van enkele verdragen die het einde van de Koude Oorlog tegelijkertijd symboliseerden en mee mogelijk maakten, doet enkele prangende vragen rijzen.

Ik verwijs naar de resolutie betreffende het bannen van massavernietigingswapens, aangenomen door het Vlaams Parlement op 22 april 2015, en de daarin opgenomen vraag aan de Vlaamse Regering om er bij de Federale Regering op aan te dringen om zich, in overleg met de Europese Unie- en de NAVO-partners, in te zetten voor een kernwapenvrije wereld en voor de terugtrekking van alle kernwapens uit Vlaanderen. Dat is relevant in deze context.

Minister-president, hebt u in de context van de veranderde geopolitieke situatie en het mogelijk verdwijnen van het INF-verdrag signalen ontvangen dat de Verenigde Staten hun nucleaire aanwezigheid in Vlaanderen zouden willen opschroeven in plaats van wegnemen, wat we eigenlijk willen zoals in de resolutie is geformuleerd?

Bent u het met ons eens dat bijkomende of vernieuwde kernwapens in Vlaanderen op geen enkele manier geaccepteerd kunnen worden, en dat er integendeel stappen moeten gezet worden om de aanwezige kernwapens te verwijderen? Is dit – gelet op de resolutie – al duidelijk aan het federale niveau gesignaleerd?

Dan heb ik een vraag die we al eens behandeld hebben, maar die in deze nieuwe context weer relevant en actueel wordt. In 2017 namen 122 landen in het kader van de Verenigde Naties een verdrag aan dat kernwapens verbiedt. België heeft zich nog altijd niet bij dit verdrag aangesloten. Hebt u nog stappen ondernomen – of is de nieuwe context misschien een aanleiding – om binnen België te ijveren voor een aansluiting bij dit verdrag omdat meer en meer duidelijk wordt dat dit de meest effectieve weg zal zijn om kernwapens de wereld uit te krijgen?

Als afsluiter nog een algemene vraag: plant u nog verdere stappen om aan de genoemde resolutie gevolg te geven?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord

Minister-president Geert Bourgeois: Collega Vanbesien, ik waardeer ten zeerste uw pogingen om de Vlaamse bevoegdheden in dezen uit te breiden. (*Rumoer. Gelach*)

Dit is nog altijd een federale bevoegdheid. Ik zal straks een voorstel indienen. Ik dien een voorstel in tot herziening van de Grondwet. U zult daar binnen mijn partij wellicht partners voor vinden.

Wat uw eerste vraag betreft: ik heb geen signalen ontvangen dat de Verenigde Staten de nucleaire aanwezigheid in Vlaanderen zouden willen opschroeven, maar wie ben ik? Misschien kunt u de minister van Defensie vragen of hij die signalen heeft ontvangen.

Wat de houding van België betreft, heb ik destijds – na uw eerste vraag hierover – onmiddellijk een brief gestuurd naar de premier. Dat was op 1 juni 2016. In die brief hebben we de premier verzocht om in te gaan op de vraag van het Vlaams Parlement om zich in te zetten voor een kernwapenvrije wereld, en voor de terugtrekking van alle kernwapens uit Vlaanderen. Ik heb de resolutie van het Vlaams Parlement toen mee opgestuurd.

U bent een groot pleitbezorger van het samenwerkingsfederalisme. Ik kan u zeggen dat ik geen antwoord heb gekregen op die brief. Ik hoef u niet te zeggen dat Vlaanderen niet bevoegd is om zichzelf kernwapenvrij te maken, en dat we bij die gesprekken niet mee aan tafel zitten. Het is de Federale Regering die exclusief bevoegd is voor die aangelegenheden – ik verwijs naar artikel 6 van de Grondwet. Het is uitsluitend de federale overheid die verantwoordelijk is voor de verplichtingen van België ten aanzien van de NAVO.

Maar als uw partij denkt dat het goed zou zijn om de Grondwet op een aantal punten als vatbaar voor herziening te verklaren, en om in een meer confederale richting te gaan, dan zult u allicht partners vinden bij mijn partij.

De voorzitter: De heer Vanbesien heeft het woord.

Wouter Vanbesien (Groen): Dat is een heel formalistisch antwoord, daar zijn we het over eens. U wijst op de bevoegdheidsverdeling, en u zegt dat wij daar niets over te zeggen hebben. En formeel hebt u ook gelijk.

Maar er staat u, als regeringsleider en als leider van Vlaanderen, niets in de weg om hier wel een standpunt over in te nemen. U kunt een inhoudelijk, politiek moreel standpunt innemen. Aangezien u nu toch aan uw laatste maanden als minister-president bezig bent, is het goed om ook uw erfenissen achter te laten. *(Opmerkingen)*

Dat laatste is nog niet zeker, maar de partij van minister-president Bourgeois heeft wel laten weten dat er een andere kandidaat is.

We zitten in een tijdperk waarin er misschien toch opnieuw nucleaire raketten voor middellange afstand zullen worden geproduceerd. Zowel de Verenigde Staten als Rusland zullen aan verschillende landen vragen om die kernkoppen te stationeren. Het zou goed zijn dat u verklaart dat Vlaanderen geen kandidaat is om die kernkoppen hier te hebben, en dat België dat mag weten. U kunt dat ook verklaren zonder dat u daar de formele bevoegdheid voor hebt – het geeft u misschien net de vrijheid om zoiets te zeggen.

Rik Daems (Open Vld): Ik heb misschien een ontzettend gekke of domme vraag. Bij ons in Vlaanderen moet je voor zowat alles wat je in je tuin doet, een vergunning hebben. Heeft men geen milieuvergunning of bouwvergunning nodig om een raket te plaatsen? Mogen zij zomaar doen wat ze willen? *(Opmerkingen)*

Minister-president Geert Bourgeois: Dat zijn de witte gebieden in de gewestplannen. Maar als je bijvoorbeeld kloosters wilt bouwen in Opgrimbie, dan zou je daar ook een vergunning voor nodig hebben. Want die is destijds blijkbaar niet verleend.

Rik Daems (Open Vld): We zouden de witte gebieden dus kunnen inkleuren, collega's. *(Opmerkingen)*

Ik denk dat de politiek er ons niet van moet weerhouden om een mening te hebben. Maar het is uiteraard aan de regering om als regering te antwoorden, en het is aan het parlement om in dezen als parlement te antwoorden.

Minister-president Geert Bourgeois: Ik wil nog meegeven dat collega Vanbesien een verkeerde conclusie trekt. Ik heb geen formalistisch antwoord gegeven. Ik heb de premier een brief gestuurd met de vraag om in te gaan op de vraag van het Vlaams Parlement. Dat is heel duidelijk, denk ik. Dat is niet formalistisch bedoeld. Ik heb de premier gevraagd om op ons verzoek in te gaan, maar ik heb zelfs geen antwoord gekregen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Bart Dochy aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de gevolgen van een harde brexit voor de Vlaamse visserijsector – 686 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Rik Daems

De voorzitter: De heer Dochy heeft het woord.

Bart Dochy (CD&V): Binnen het Europese visserijbeleid gaat er momenteel veel aandacht naar de impact van de brexit, gezien het belang van de Britse wateren voor de Europese vloot en de rol van het Verenigd Koninkrijk als visproducent en visexporteur. Er zou tegen 29 maart 2019 een akkoord op tafel moeten liggen. Als er geen deal is, valt het Verenigd Koninkrijk meteen uit de interne markt en de douane-unie, en gelden de WTO-afspraken (World Trade Organization) ook voor de handel in visserijproducten.

De Belgische visserij is sterk afhankelijk van de Britse wateren, en zou dus zwaar getroffen kunnen worden door de uitstap van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie. 54 procent van de Belgische aanlandingen komt uit de Britse wateren; de waarde hiervan bedraagt ongeveer 50 miljoen euro.

Het scenario van een harde brexit zou kunnen leiden tot een groot probleem voor de Belgische visproductie: stijgende visprijzen en een dalende visconsumptie. Het Verenigd Koninkrijk is ook een belangrijke handelspartner voor vis, schaaldieren en weekdieren.

Visserijorganisaties uit negen EU-lidstaten die visserijbelangen hebben in Britse wateren, hebben zich verenigd. Onder meer de Belgische Rederscentrale heeft zich ook aangesloten bij die alliantie.

De alliantie vraagt dat de EU-onderhandelaars het streven naar het behoud van de huidige toegang tot de Britse wateren en van het huidige quotabeheersysteem niet loskoppelen van de algemene vrijhandelsbesprekingen. Het worstcasescenario is dat de vis die onder Belgisch quotum wordt opgevisht in Britse wateren, het statuut van Europese vis verliest. In dat geval worden invoerheffingen van kracht die gemiddeld 10 procent van de waarde van de vis vertegenwoordigen en zullen wij te maken krijgen met fytosanitaire certificaten van de Britse overheid en de complexe douaneformaliteiten bij de aanvoer van de vis in onze veilingen.

Ondertussen zat ook de Europese Commissie niet stil en werden er twee nieuwe wetgevingsvoorstellen goedgekeurd om de grote impact van een mogelijke no-dealbrexit op de Europese visserij te temperen. Zo wordt het mogelijk om vissers en marktdeelnemers te vergoeden uit het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij bij het tijdelijk stilleggen van hun visserijactiviteiten als zij geen

toegang meer krijgen tot de Britse wateren. Anderzijds wijzigt de verordening inzake het duurzame beheer van externe vissersvloten. Het doel van dit voorstel is ervoor te zorgen dat de EU tot eind 2019 toegang tot de EU-wateren kan verlenen aan vaartuigen van het Verenigd Koninkrijk, op voorwaarde dat de EU-vaartuigen ook wederzijdse toegang tot de wateren van het Verenigd Koninkrijk krijgen.

Zeevis is een supervers product dat zo snel mogelijk na het aanlanden zijn weg moet vinden naar de consument. Dat betekent dat elke vertraging, die naargelang het scenario kan oplopen tot verschillende dagen, kan leiden tot ernstig kwaliteits- en waardeverlies.

Minister-president, zoals gesteld, zijn er een aantal zaken van cruciaal belang voor onze visserijsector. Een daarvan is quotabeheersysteem. Gedurende de onderhandelingen werd er altijd gepleit voor het behoud van relatieve verdeelsleutels voor de toewijzing van visserijopportuniteiten. Vormt dit nog altijd het uitgangspunt in de onderhandelingen? Kan een duurzaam en evenwichtig quotumsysteem in het vooruitzicht worden gesteld?

Het statuut van Europese vis komt ook onder druk door de brexit. Vis die via Groot-Brittannië naar ons land wordt vervoerd, zal worden onderworpen aan douanemaatregelen. Zullen wij in België ook moeten voorzien in dergelijke douane- en grensinspectieposten? Zo ja, welke visveilingen komen hiervoor in aanmerking?

De Europese Commissie bereidt zich met de twee nieuwe wetgevende voorstellen ook voor op een harde brexit. Hoe zal onze Vlaamse vloot toegang krijgen tot de aangekondigde maatregelen?

Welke inspanningen levert u om onze Belgische vloot maximaal voor te bereiden op de potentiële scenario's die voorliggen na 29 maart 2019?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Mijnheer Dochy, uw zorg is mijn zorg vanaf dag één. We spreken hier natuurlijk in het scenario van een deal. Als er een no-deal is en dus een harde brexit, dan zullen de Britten unilateraal doen wat ze willen en hun visserijrechten in de volledige zone voor zich houden. Dat is waar ze mee dreigen, maar laat ons hopen dat er alsnog een deal komt.

Er zijn die 585 pagina's over het uittredingsakkoord en er is een politieke verklaring over de toekomst, het komt er nu op aan om, indien we kunnen verdergaan met die onderhandelingen, de belangen van de Vlaamse economie, en in dit geval van de visserij, te behartigen.

Voor ons is het behoud van de relatieve verdeelsleutels voor de toewijzing van visserij-opportunities het uitgangspunt bij de onderhandelingen.

Ik heb van meet af aan in al mijn contacten met Michel Barnier en alle Britse collega's die ik heb ontmoet maar ook met andere Europese commissarissen gezegd dat voor ons er een akkoord moet komen in zijn totaliteit. Het is niet de bedoeling de visserij daaruit te lichten want dan staan wij niet sterk. De mate waarin wij de toegang tot de interne markt in handen hebben is een deel van het onderhandelingsmateriaal. Als er een apart akkoord over de visserij komt, dan staan we te zwak, dat moet voor mij in een geheel zitten.

Tijdens het laatste Overlegcomité hebben wij het standpunt ingenomen over de verdere afhandeling van de brexit en de tekst die daar is goedgekeurd, is voor 90 à 95 procent mijn tekst. Het derde streepje van de notificatie die u kent van het

Overlegcomité, luidt als volgt: "onderschrijft opnieuw de in april 2017 en maart 2018 overeengekomen richtsnoeren, blijft bereid zijn standpunt te herzien mocht het Verenigd Koninkrijk zijn rode lijnen herzien maar maakt tegelijk het principe duidelijk volgens hetwelk er helemaal geen akkoord is zolang er geen akkoord is over alles".

Dat slaat op de visserij, ik heb dat duidelijk op die manier verdedigd, er komt een akkoord over alles, dus de visserij wordt er niet uit gelaten. Ik heb goede hoop dat dit ook blijvend het Europese standpunt is. Uit de contacten die ik heb gehad met Michel Barnier, bleek dat dit ook zijn visie is. De Britten willen het anders regelen, maar ik denk dat we dit standpunt op geen enkele manier mogen loslaten.

Alles hangt af van wat de Britten gaan doen. 29 maart is angstwekkend dichtbij. Niemand weet of er een deal of een no-deal komt. Een no-deal zal leiden tot een ramp op vele punten, ook op economisch vlak. Voor de visserij zou dat een terugkeer zijn naar een situatie die nu meer dan 43 jaar oud is en waarbij de Britten zich beroepen op hun unilaterale rechten.

De bevoegde Britse minister Gove heeft in een toespraak wel aangegeven niet te willen raken aan het quotum voor 2019, maar dit biedt natuurlijk geen enkele zekerheid en evenmin uitzicht op een verder duurzaam akkoord.

Voor uw tweede vraag moet ik u verwijzen naar de Federale Overheidsdienst (FOD) Financiën en het Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV), die die vraag het best kunnen beantwoorden. Dat gaat over douanemaatregelen, grensinspectieposten en dergelijke meer. De bevoegde federale ministers kunnen daarop antwoord geven.

De Europese Commissie heeft beslist om steun te verlenen aan vissers en operatoren die significant afhankelijk zijn van de toegang tot de Britse wateren bij een tijdelijke stillegging van visserijactiviteiten. De Europese Commissie zal daarvoor het European Maritime and Fisheries Fund amenderen zodat er voor een termijn van negen maanden steun kan worden gegeven aan vissers en operatoren wanneer die visserijactiviteiten stopgezet worden omdat het Verenigd Koninkrijk geen toegang meer zou geven. Dit kan tot het einde van de programmeringsperiode, eind 2020, ingezet worden.

U hebt de situatie geschetst. De Vlaamse vloot is bijzonder afhankelijk van deze Britse wateren, namelijk voor meer dan 50 procent. Onze afhankelijkheid is procentueel veel groter dan bij andere lidstaten. De Vlaamse vloot kan in dit geval dus een beroep doen op die voorgestelde maatregelen.

Daarnaast is er nog een tweede voorstel van de Europese Commissie: ze stelt een amendement voor van de regulering van externe vloeden. Dit laat aan de Europese Unie toe om toegang te geven aan Britse vaartuigen in EU-wateren tot eind 2019, op voorwaarde natuurlijk van wederkerigheid en op voorwaarde dat onze vaartuigen ook van toegang verzekerd zijn. Dat zijn de noodmaatregelen die Europa en België treffen, en die wij ook aan het treffen zijn. We zullen vragen dat het Vlaams Parlement een decretaal initiatief over de Vlaamse bevoegdheden neemt.

Daarnaast voorziet het voorstel ook in een vereenvoudigde procedure om een vismachtiging toe te kennen aan vaartuigen uit het Verenigd Koninkrijk die actief zijn in EU-wateren en omgekeerd. Het voorstel is enkel geldig voor 2019.

Verder werd er ook aan quota ruilen gedacht. Ook hiervoor geldt in 2019 een gelijkaardig flexibel systeem, waarbij de Europese Commissie als facilitator optreedt. Indien Vlaanderen bijvoorbeeld zegt dat het tongquotum al opgevist is,

maar dat er misschien nog makreelquotum kan worden geruild, dan zit dat ook in die regeling vervat.

Wij zullen er bij alle besprekingen met de Europese Unie op aandringen dat het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) maximaal wordt ingezet om de impact te verzachten. Daarbij kan gedacht worden aan de uitrusting van de vaartuigen, de diversificatie van activiteiten en de bijkomende steun voor marketing.

Ik lever al vanaf het begin van de brexitonderhandelingen inspanningen. Er is geregeld overleg met de sector over de impact van de brexit. Het gaat hier over contacten met zowel de Rederscentrale als de visveiling. Deze bezorgdheden kaart ik aan tijdens mijn contacten met de EU-onderhandelaars, zoals Michel Barnier. De heer Barnier is daar bijzonder gevoelig voor. Hij is minister van Landbouw geweest en ook van Visserij, denk ik. Hij kent in ieder geval de bevoegdheden. Hij weet hoe belangrijk de economische impact op onze sectoren is.

In de Raad van Europa komen wij ook altijd tussen wanneer het over de visserijbelangen gaat en geven we altijd aan dat dat een prioriteit vormt voor Vlaanderen.

Daarnaast helpen we de bedrijven op allerlei mogelijke manier met onder andere de Brexit Helpdesk.

Nu komt het er op de allereerste plaats op aan om te weten waar we naartoe gaan. Slagen we erin om de Britten bepaalde rode lijnen te doen verlaten zodat er een akkoord is over samenwerking in de toekomst? Ik zie meer en meer opiniemakers en beleidsmakers die vrezen dat we naar een no-dealbrexit gaan. Dat is een absoluut horrorscenario waarvoor ik van meet af aan heb gewaarschuwd, maar je moet met z'n tweeën zijn om tot een akkoord te komen. Tot nu toe zit er aan de overkant geen coherente visie, helaas. Theresa May heeft wel bijkomend uitstel gevraagd aan het Britse Lagerhuis. Laat ons hopen dat er op het allerlaatste moment toch nog een oplossing uit de bus komt. Dat heeft Vlaanderen of de Europese Unie niet in handen. De Britten moeten over de brug komen.

De voorzitter: De heer Dochy heeft het woord.

Bart Dochy (CD&V): Ik vond het belangrijk om de heel specifieke situatie van de zeevisserij hier nog even onder de aandacht te brengen. Wie had ooit gedacht dat we zouden moeten discussiëren over het statuut van de vis? Welk statuut heeft vis gevangen in Britse wateren met een Belgische boot op een bepaald moment? Daar gaat het eigenlijk over.

Ik meen uit uw antwoord te mogen begrijpen dat er voor 2019 een aantal mechanismen zijn om een oplossing te voorzien. De grote vraag blijft – en ik deel uw bekommernis – wat er na 2019 gebeurt. Het is belangrijk voor de toekomst van onze zeevisserij, voor de 71 boten, de 392 vissers, de industrie en handel die ermee verbonden zijn en voor onze provincie. Ik ben blij dat u die bekommernissen ook meeneemt, en we hopen dat het tot een goed einde kan komen.

De voorzitter: De heer Caron heeft het woord.

Bart Caron (Groen): Ik wil de bekommernissen van de heer Dochy en het antwoord van de minister-president steunen. Dit is een van de meest delicate kwesties. We zijn, als het over de brexitakkoorden met betrekking tot de visserij gaat, de hardst getroffen van alle Europese lidstaten.

Het grootste deel van de vis die bij ons geveild wordt, komt uit de westelijke wateren. Er wordt in het westen van het Verenigd Koninkrijk aangemeerd en dan wordt de vis vandaar per vrachtwagen naar Zeebrugge en Oostende gebracht.

Men kan natuurlijk vragen stellen bij dat transport over de weg. Dat is een andere discussie. Die laat ik even opzij. Er is echter een dubbele complicatie. We vissen niet alleen in Britse wateren, we vervoeren die vis nog eens: we voeren die vis misschien dan ook nog eens in in het Verenigd Koninkrijk, we voeren die enkele uren later uit en die voeren we dan terug in in België of ... Ik denk dus dat dit niet alleen de vissers en de visvloot aantast, maar eigenlijk zeer sterk ook de toekomst van onze visveilingen zelf. Welke reden zou er morgen nog zijn om die visveilingen te gebruiken, afhankelijk van de brexit zelf? Men kan immers natuurlijk ook veilen in Nederland, in Frankrijk, in Europa.

Er is dus veel meer aan de hand dan even vis vangen in die Britse wateren. Onze hele keten, ook de visverwerkende nijverheid, de veilingen enzovoort, wordt daar direct door aangetast, en op middellange termijn ook de toekomst van onze vloot zelf, denk ik. Die vloot is al zo klein. Die is bijna minuscuul ten opzichte van Nederland en Frankrijk, en die heeft het al niet gemakkelijk om te overleven. Minister-president, dat zijn dus elementen genoeg om die gekke Britten, sorry dat ik het zeg, maar ik begrijp die Britten eigenlijk totaal niet ... *(Opmerkingen van Karl Vanlouwe)*

Dat is eigenlijk stigmatiserend. Ik ben een Verenigd Koninkrijkfan, ik ga elk jaar minstens een week naar het Verenigd Koninkrijk, maar dan gaat het meer over het erfgoed, de landschappen en de humor dan over die economische aspecten die er zijn. Ze zijn echter stapelgek: hoe ze zich in de eigen voet kunnen schieten, begrijpen we niet. Ik toch in ieder geval niet. Het is jammer hoe ze het voor iedereen, maar vooral voor zichzelf in de toekomst moeilijk maken, maar voor ons hangt inderdaad ook de toekomst van de hele visserijsector in belangrijke mate hiervan af.

De voorzitter: Mevrouw Vermeulen heeft het woord.

Sabine Vermeulen (N-VA): Ik kom niet veel, zelden naar deze commissie. *(Opmerkingen van minister-president Geert Bourgeois. Gelach)*

Enkel als de vis bijt. Ik vind het zeer sympathiek van collega Dochy dat hij de jongste maanden ook het voortouw begint te nemen wat de visserij betreft. Het wordt zelfs nog beter: collega Dochy brengt me zelfs tot bij deze commissie Buitenlands Beleid om hier even tussen te komen, want in de commissie Landbouw en Visserij praten we daar heel veel over, en zijn er ook al heel wat vragen gesteld over de brexit en visserij.

De collega heeft gelijk: de Vlaamse visserijsector is inderdaad bijzonder kwetsbaar bij die brexit, gezien zijn kleine omvang en zijn afhankelijkheid van meer dan 50 procent van de Britse wateren. Daardoor is een hardebrexitscenario zeer bedreigend voor onze Vlaamse visserijsector. Ik maak me persoonlijk zelfs ook zorgen als er wel een deal komt met het Verenigd Koninkrijk, want vorige zomer heeft het Verenigd Koninkrijk het Fisheries White Paper gepubliceerd. In die nota beschrijft de Britse overheid hoe ze haar toekomstige visserijbeleid ziet en geeft ze de bekende Britse standpunten weer, zoals het aansturen op hogere quota voor zichzelf, zelfs los van brexitscenario's. Deze visie strookt helemaal niet of voor een zeer groot deel niet met het standpunt van de Europese Visserij Alliantie, want die alliantie vraagt om binnen de algemene context van de vrijhandels-overeenkomst de huidige wederzijdse toegang tot de viswateren en visbestanden te handhaven, een visie die ook de minister van Landbouw altijd telkens mee onderstreepte. Ik denk dat het voor Vlaanderen van zeer groot belang is dat wij het absolute status quo behouden van de huidige quotaverdeling en de huidige toegangsrechten, met behoud van een gelijk speelveld qua technische maatregelen en controle. Dat zijn belangrijke zaken. Ik denk zelfs dat die morgen worden besproken in het Europese Parlement. Onder meer ook de pulskorvisserij komt

daaraan te pas. Er moeten ook duidelijke afspraken met het Verenigd Koninkrijk kunnen worden gemaakt inzake het gezamenlijk duurzaam beheer in al zijn aspecten, sociaal en economisch. Ik sluit me dus zeer graag aan bij de vraag van collega Dochy, maar vooral ook bij het antwoord van de minister-president.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.